بەکۆمەڵایەتیکردنی سیاسەت … کارا فاتیح

سەرنجێک لە سەر وشەکانی
(مام\مامە، کاک\کاکە، مامۆستا، دکتۆر، شێخ، مەلا و…هتد)
بۆ کارەکتەرە سیاسییەکان …

سەردەمانێك لە ناوەندی ڕۆشنبیریی کوردیدا، ڕەخنەی ئەوە دەگیررا کە سیاسەت هەموو کایەکانی تری ژیان و کۆمەڵگای داگیر کردوە و ناهێڵێت سەربەخۆ کاری خۆیان بکەن، ئەم بۆچوونەیش زیاتر سیاسەتی لە کاری حیزبایەتیدا کورت کردبووەوە، بە سەرنجدان لە واقیعی کاری دامەزراوە و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگا، تێدەگەیشتین کە ئەم بۆچوونە بڕێکی زۆر حەقیقەتی هەڵگرتبوو، بەشێکی تواناییەکانی ڕۆشنبیرانی گۆقاری ڕەهەندیش بۆ سەلماندن و ڕەخنەگرتن بوو لەم پرۆسەیە، بەڵام ئەوەی ڕۆشنایی نەخراوەتە سەر و لانی کەم لە ژێر هەژموونی ئەو بۆچوونەدا بزر کراوە، پرۆسەیەکی پێچەوانەیە، کە ئەویش بەکۆمەڵایەتیکردنی سیاسەتە لە ڕێگەی بەکارهێنانی کۆمەڵێک وشە و هاوەڵناو بۆ کارەکتەرە سیاسییەکانی کورد لە وێنەی: شێخ، مەلا، مام\مامە، کاک\کاکە، مامۆستا، دکتۆر و…هتد. دیارە تا ئێستایش ئەم بەکارهێنانە وەک پرۆسەیەکی ئاسایی ڕۆیشتوە و سەرنج لە لایەنە مەترسیدارەکانی نەدراوە.
مرۆق بوونەوەرێکی کۆمەڵایەتییە، بۆ ئەوەیش وەک بوونەوەرێکی کۆمەڵایەتی قبوڵ بکرێت و ژیانی بەکۆمەڵی دروست بکرێت، لە پێناو وەڵامدانەوە و تێرکردنی ئەو غەریزە و ئەو ئارەزوانەی کە سروشتین، یاسای کۆمەڵایەتی دانراوە و بە یاسا ئەم غەریزە و ئارەزوانە وەڵام دەدرێنەوە و لە چوارچێوە دراون، هەر وەک چۆن یاسا (نووسراو یان نەنووسراو) بۆ هەموو پێوەندییەک و ڕێکخستنی پێکەوەژیان دانراوە، ئەم پرۆسەیەیش کۆمەڵگا پەسەندی دەکات و ژیانی بەکۆمەڵی مرۆق مەیسەر دەکات، لەمەیشەوە پێوەندیی خوێن، خزمایەتی، بنەماڵەیی، ئایینی و نەتەوەیی…هتد سەری هەڵداوە.

لە کەشی بەکۆمەڵایەتیبووندا، تاکەکانی کۆمەڵگا بە یەک دەگەن و

بەرژەوەندیی هاوبەش کۆیان دەکاتەوە، هاوکات ململانێ و ناکۆکی و جیاوازییەکان دەردەکەون و گەشە دەکەن، بۆ ئەوەی هاوشانی ئەمانە پرۆسەی بەکۆمەڵایەتیبوون لە بەردەوامیدا بێت، فەزایەکی گشتی ئامادەیە کە بریتییە لە شوێنی چالاکیی عەقڵانی و وتووێژ و هەوڵی تێکخستن و گۆڕینی ژیان، ئەم فەزایەش سیاسییە، واتە تێکخستنی ژیان و بەڕێوەبردنی کۆمەڵگا بە خۆی پرۆسەیەکی سیاسییە، سیاسەتیش بە چەندین دیوودا دەتوانێت کار بکات، هەم بە ئاراستەی خۆشگوزەرانیی تاکەکانی کۆمەڵگا و هەم بە ئاراستەی زوڵم و ستەم و چەوساندنەوە، ئەوەی کە هەوڵی گۆڕانی ژیان و ڕزگاربوون لە زوڵم و ستەم دەدات، کارێکی سیاسییە و ئەوەیش هەوڵی مانەوەی واقیعی باو و لە دەسەڵاتدا مانەوە و جێگیربوونی کۆمەڵێک سیاسی دەدات دیسان هەر کارێکی سیاسییە، بۆیە بە شێوەیەکی گشتی تێکخستنی ژیان و هەرەمی دەسەڵات و بەهرەمەندبوونی تاکەکانی کۆمەڵگا بە دیوی چاک و خراپیانەوە تەکڵا پرۆسەی سیاسیین، دژوەستانەوە و سەرکوتکردنی دەنگی نارازییش بە هەر دوو باردا سیاسەتن، بۆیە بەشێکی زۆری لێپرسراوێتیی ژیانی خەڵک و کۆمەڵگا لە ئەستۆی ئەو کارەکتەرانەیە کە لە لوتکەی هەرەمی دەسەڵاتدان، پێویستیشە هزر و بیرکردنەوە بە ئاراستەی هەموو جووڵە و ڕەفتار و بڕیارەکیان لە کاردا بێت و ڕەخنەی چاونەترسانە بە میتۆدی عەقڵانی لە دەرکەوتن و گەشەدا بێت.

ئەوەی تێبینی دەکرێت بەشێکی زۆری کارەکتەرە سیاسییەکانی کورد بە تایبەت ئەوانەی بەرپرسی یەکەمن لە حزب و دەسەڵاتدا بە کۆمەڵێک هاوەڵناوی زمانی لە وێنەی (شێخ، مەلا، مام، کاک، مامۆستا و دکتۆر...هتد) داپۆشراون، کە هەر یەک لەو هاوەڵناوانە دەیەوێت ئەو کارەکتەرە سیاسییانە لە سیاسەت دابڕێت و بەرگێکی کۆمەڵایەتییان بە بەردا بکات و بە پەیوەندیی خوێن و خزمایەتی و دین و بنەماڵە، سۆز و ڕێز و موحیبەتی هەر ئەو خەڵکە بە خۆی دەستەبەر بکات، کە ئەگەرچی لە دەستیان دادوبەدادیەتی و ژیانێکی بە ماف و نایەکسانی هەیە، ئەمەیش بە خۆی پرۆسەیەکی سیاسی و ئامانجدارە و هەوڵ دەدات لەم ڕێگەیەوە ئەو کارەکتەرانە لە ئەکتی سیاسیی ڕادیکاڵ بپارێزێ و لە پرۆسەی بەکۆمەڵایەتیکردندا بە زەقکردنەوەی کەلتووری ڕێز و خزمایەتی و پەیوەندیی خوێن، ڕووی میهرەبان و بەشێک لە خەمان و ئاساییبوونی هەموو نادادییەک نیشان بدرێت.

دروست نەبوونی تاکێکی خاوەن ئیرادە و ئەکتی سیاسیی ڕادیکاڵ، ڕیشەی وا لە زەمینەیەکی کەلتووری و سیاسی و کۆمەڵایەتیدا، ئەم زەمینەیە هەمیشە لە ژێر پەردەی ڕێز و پاراستنی بەها بەرزەکانی

کۆمەڵگا و بەکارهێنانی هاوەڵناوەکانی: باوک، مام و کاک، بە ئەم مەبەستە و ڕێزگرتن لە پلە و مەقامی دینی و خێڵەکی بە هاوەڵناوەکانی شێخ، مەلا، میزا، حاجی و…، هەروەها خۆجیاکرنەوەی بڕێک کەسایەتی و دروستکرنی جۆرێک لە جیاوازیی چینایەتی و خۆجیاکرنەوە لە مرۆڤی ئاسایی و ڕەنجدەر و ماندوو بە پاساوی زیرەکی و عەقڵی حەکیمانە و خزمەتکردنی زمان بەم جیاوازییە بە هەی وشەگەلی وەک: مامۆستا و دکتۆر، تێکڕا ئەم کۆلتورە زمانەوانییە لە ژێر پەردەی بەئەدەبدەستی و ڕێزگرتن وەک نەریت و بەهای مرۆیی، ئەو زەمینە کۆلتووری و سیاسی و کۆمەڵایەتییەی دروست کردوە، کە بوە بە شوێنی ناشتنی تاکێکی خاوەن ئیرادە و ئەکتی سیاسیی ڕادیکاڵ.

ئەگەر سەردەمێک لە ژێر ستەم و دیکتاتۆریەتی داگیرکەردا، خەڵک ناتوانێت چ بە نووسین و چ بە قسەکردن ناوی ستەمکارێکی وەک سەدام حسێن و داگیرکەرانی تر بهێنێت و ڕەخنەیان لێ بگرێت، ئەمڕۆ هەمان شت دووبارە دەبێتەوە و کارەکتەرە سیاسییەکان بە کۆمەڵێک هاوەڵناوی کۆمەڵایەتی گەمارۆ دەدرێن و لە ژێر پەردەی ڕێز و کۆلتووری بەئەدەب قسەکردنەوە هەمان قەڵغان کە بە سەدام حسێن بە ترس و تۆقاندن دروست دەکرا، ئەمڕۆ بە بیانووی ئیحترام و پێوەندیی کۆمەڵایەتی و هاوخوێنییەوە و بەو ژەهرە کوشندەیەی کە گوایە ئەوان باوک و مام و کاک و براگەورە و مامۆستا و دکتۆر و زانامانن بە کارەکتەرەکانی: جەلال تاڵەبانی، مەسعوود بەرزانی، نەوشیروان مستەفا، عەلی باپیر، سەڵاحەدین بەهادین، بەرهەم ساڵح و ئەوانی تر هەمان شت دروست دەکرێت. ئەگەر سەردەمێک لە ژێر ترس و تۆقاندندا بە ڕێزەوە ناوی سەدام حسین دەهات و شیعر و شانامە بە باڵایدا دەهۆنرایەوە، ئەمڕۆ بە هەمان ڕێزەوە بەڵام ڕێزێک کە ئیلهام لە پێوەندی و خوێن و خزمایەتی وەردەگرێ و جادووی ئەتمۆسفێرێکی کۆمەڵایەتی لە وێنەی شیعر و شانامەکانی زوو بە پاڵپشتی هاوەڵناوەکانی: باوک، مام، کاک، مامۆستا، شێخ، مەلا و دکتۆر یەک سەرکردە بە زانا، ئەوی تر بە حەکیم، ئەوی تر بە خواناس، ئەوی تر بە خەمخۆر و دونیادیدە و ئەوی تر بە پێناگەی هەزاران ناو دەبرێن.

لەمەڕی سەردەمی دەسەڵات و هەژموونی لیبرالیەت لە جیهاندا، دروشمی زاڵ و داسەپاو و پەسەندکراو بریتییە لە تاکگەرایی و فەردانیەت، تاکگەرایی و فەردانیەتێک، کە ئاسوودەیی بە سیستەمێکی بەخشیوە و کۆسپێکی وەهای لە بەردەم نەماوە، بە تایبەت لەم پەراوێز و تاقیگەیەی سیستمی جیهانی و شوێنی پراکتیکردنی خەون و تەماحی بۆرژوازیەت و ئیمپریالیزمی جیهانی و تایبەتتر ئەم پارچەزەوییەی

کورد لە سەری دەژی، فەردانیەتێک ڕەواجێکی پێ دەدرێت، لە بریی تاک شوێن خەون و خەیاڵەکانی بکەوێت، دەستبەرداریان دەبێت و لێیان ڕادەکات، لە بەردەم فەردەکی وەها سەرگەردان و داماڵراو لە ئەکتی سیاسی، ئاسانتر کارەکتەری سیاسی دەتوانێت لە پاش تەماع و هاتنەدی خەون و بەرژەوەندییەکانی، هاوکات خۆی وەک: باوک، کاک، مام، مامۆستا و دکتۆر و مەلا و... هتد، بزانێ و لەگەڵ تاقیکردنەوە و سەپاندنی دەسەڵاتی ڕەق و فاشییانە و تاڵانچییانەدا، لە ڕێگەی ئەم هاوڕێناوە فریودەرانە و خۆڕێکیانە سیمایەکی کۆمەڵایەتییانە بە کاراکتەری خۆی ببەخشێت و سیاسەتە دژە بەشەرییەکانی بە پەردەیەکی جادوویی کۆمەڵایەتی بشارێتەوە و پەیوەندیی درۆزنانەی خەون و خزمایەتی لەگەڵ ئەوانەی دەیانچەوسێنێتەوە دروست بکات، تا دیوەکی میهرەبان و سایەی هەژاران و پەناگایەک بە هەموان بە خۆی بدات و بینوێنێتەوە، هاوکات ئەو قەناعەتە دروست بکات، وەک چۆن باوک و براگەورە و مام و مامۆستای حەقیقی و بایۆلۆجی، بەرپرسیارێتییان وایان لە دەکات میهرەبان و بە سۆز بن، هەر ئەو بەرپرسیارێتییەیان وایان لە دەکات وەک پەیوەستی ڕەق و بە زەبر و توند بن، کارەکتەرە سیاسییەکانیش بە هۆی خۆشاردنەوەیان لە ژێر ئەم هاوڕێناوانەدا دەیانەوێت و هەمان دۆخی ئاسایی و سروشتی و پەیوەستی بە ڕەقی و توندوتیژی و سیاسەتە دژە بەشەرییەکانیان دروست بکەن، لەگەڵیشیدا وێنەی فریودەرانەی میهرەبان و بەشێکبوون لە خەڵك و بەرپرسیار لە ژیانیان لە بەر چاو لا نەچێت و وەک موتڵەقێک بیخەنە ڕوو.

نووسەر و هونەرمەندی کورد، لە بریی ئەوەی ڕەخنە لەو کەلتوورە زمانەوانییە بگرێت، کە لە ڕێگەی نەریتی ڕێز و بەئەدەبئاخاوتنی ساختەوە، سیاسەت دەکاتە کایەیەکی کۆمەڵایەتی و پەیوەندیی خێل و خزمایەتی و خوێن دەدات بە سەر لێپرساوێتیی سیاسەتمەدارانەدا، هەر چەند ئەوەی دەیکەن دژ بە هەموان و ژیان و خەونی نەوەکانی ئایندەیش بێت، بەڵام ئەوان هەر مام و کاک و سەردار و مامۆستا و دکتۆرمان بن، کەچی بەشێکی زۆر لەو نووسەر و هونەرمەندانە لە دواوە ڕێچکەی ئەم نوخبە سیاسییانەیان هەڵگرتوە، گەرچی ناتوانن: کاک، مام و مامۆستا... هتد لە پێشەوە وەربگرن، لە دواوە ڕووبەری باوکی بایۆلۆجی فراوان دەکەن، لە جیاتیی ڕەخنەگرتن لە کەلتووری باوکسالاری و نێرسەنتەری، بە ڕێگەکی خێڵەکی و ناوچەگەرێتیدا ڕۆچوە و بنجی داکوتاوە و پاشناو و نازناوەکانی (قەرەداخی، سیوەیلی، پێنجوێنی، ئاکرەیی، چەمانی، هەولێری، زاخۆیی، سنەیی، بانەیی، هەورامی، بەرزنجی، شارباژێڕی و سۆکانی... هتد)ی خستوەتە دوای خۆی.

نووسەر و هونەرمەندی کورد، لە بریی ئەوەی ئەو کەلتوورە زمانەوانییە تێک بشکێنێت کە ناهێڵێت مام جالال ببێتە بە جەلال تاڵەبانی و کاک مەسعوود و کاک نەوشیروان و کاکە حەمە ببنەوە بە مەسعوود بەرزانی و نەوشیروان مستەفا و محەمەدی حاجی مەحموود، مامەستا عەلی باپیر و مامەستا سەڵاحەدین ببنەوە بە عەلی باپیر و سەڵاحەدین بەهادین و دکتۆر بەرهەم ببنەوە بەرهەم ساڵح، دەست پاشگری (ی) دەخاتە سەر ناوی شوێنەکانی (قەرەداخ، سیوەیل، پێنجوێن، ئاکرێ، بەرزنجە، چەمان، هەولێر، زاخۆ، سنە، بانە، هەورامان، شارباژێڕ و سۆکان… هتد) لە ناوەکی بەرجەستەی شوێنەکانەوە دەیانکاتە، ناوی واتایی و ڕەمزی و ڕوویەکی ئایدیۆلۆژییان پێ دەدا، بە ئاگا لەوەی ئەم ناوچەگەریی و خێڵپەرستییە، ئەگەر چی هەڵبژاردنەکی هەر بەخەشی یان ڕێکەوت یان وەک خۆیان دەبێن سەوز و وەفایەکی پاک بێت بە ئەو شوێنانە، بەڵام لە خۆیانە و نەستیاندا ڕووبەر و هەزی ئەو کەلتوورە نێرسەنتەری و باوکسالارییە بەهێز دەکات، کە نایەوێت باوکی بایۆلۆجی وەک شوناسەکی ئاسایی کە دەسەڵاتەکی ئەوتۆی نەبێت بە سەر هونەر و نووسین و بیرکردنەوەی ئەو نووسەر و شاعیر و هونەرمەندانەوە لە جێی خۆی بمێنێت و یان تەنها باوک بێت، بەڵێ لە ڕێگەی چیرۆکی تا ڕادەیەک عونسووری بە جوانی و مەڕبەندی زیرەکی و ئازایی و چاکی.. هتد بە ئەو شوێن و ناوچانە، ڕووبەری باوک و خۆدانەپاڵە سایەی باوکی ڕەمزی و ئایدیۆلۆژی زیاد و هەژموونی زاڵ دەکات، ئیتر چۆن چاوەڕێی دەکرێت بە جیهانبینییەکی ئازاد و ڕاقی و هزرەکی ڕادیکاڵەوە ڕێگە لە بەکۆمەڵایەتیکردنی سیاسەت بگرێت و کارەکتەرە سیاسییەکان بە فیکرەکی سیاسییانە هەڵبسەنگێنێت و نەهێڵێت لە ڕێگەی پەیوەندیی بنەماڵەیی و خێڵ و تەکڕاویی خزمایەتی و خوێن، ئەو هەموو مەرام و پاوانخوازی و دەسەڵاتی توند و ستەمکارانەیان بە سەر بچێت.

وەستانەوە دژ بەو جۆرە هاوڕێناوانە و لەکردنەوەیان لە ناوەکان، لەدانە لە جۆرێک لە سایکۆلۆژیا کە خۆهەڵکێشان و سیفەتی باڵا و گەورەیی و پلەیەکی بەرزتری بە خاوەنناوەکان بەخشیوە و بە خۆهەڵکێش بچوکی و ئیرەیی و کەمی ماوەتەوە.
وەستانەوە دژ بەو جۆرە هاوڕێناوانە و لەکردنەوەیان لە ناوەکان، لەدانە لە جیاوازیی ڕەگەزی و ئایینی و بەرژوازی و … هتد، کردنەوەی ئەو کارەکتەرە سیاسییانەیە بە مرۆڤی ئاسایی تا بە هەی ئەو جیاوازییانەوە لە ناو ڕووبەری لەپرسینەوە و ڕەخنەلێگرتن و دادگاییکردنیان دەرنەکرێن.

وەستانەوە دژ بەو جۆرە هاوەڵناوانە و لێکردنەوەیان لە ناوەکان، لێدانە لە بنەما خێڵەکی و بنەماڵەیی و ئاینی و عەتفە کۆمەڵایەتییەی، سیاسەت بۆ قایمکردنی ژێرپێ و بنەمای خۆی سوودی لێ دەبینێت و درێژە بە تەمەنی واقیعی باو و کارەکتەکانی دەدات.

وەستانەوە دژ بەو جۆرە هاوەڵناوانە و لێکردنەوەیان لە ناوەکان، لێدانە لەو پێوەندییەی مرۆڤ بە شێوەیەکی ستوونی دابەش دەکات و هێڵی یەکسان تێک دەشکێنێت، بە پێوەری خێڵەکی و دینی و بۆرژوازی یەک لەوانی تر بە زاناتر و یەکێکی تر لە ناو کۆیەکدا بە لێهاتووتر و خانەدارتر و سەروەرتر و تەنانەت پیرۆزتر سەیر دەکات.
وەستانەوە دژ بەو جۆرە هاوەڵناوانە و لێکردنەوەیان لە ناوەکان، لێدانە لەو ئایدیۆلۆژیایەی لە سەرێکەوە بۆ سەپاندنی هێز و دەسەڵاتی بە سەر کۆمەڵگادا کارەکتەری سیاسی باڵا و جیا دەکاتەوە، لە سەرێکیشەوە بۆ بەهێزکردنی ڕیشە کۆمەڵایەتییەکانی ئەو دەسەڵاتە، بە بیانووی پێوەندیی خوێن و ئایین و نەتەوە و هتد، کارەکتەرە سیاسییەکان دەکاتەوە بە بەشێک لە خەڵک و هەرەمی دەسەڵات و □ک موتڵەقێک دەناسێنێت.
وەستانەوە دژ بەو جۆرە هاوەڵناوانە و لێکردوەنەوەیان لە ناوەکان، لێدانە لەو حەماقەتەی بە ناوی ڕێزەوە، دەسەڵاتێکی شاراوە بە خەڵکانێک د□ بەخشێت و کەلتووری بەئەدەبی دەخاتە خزمەت سەروەرکردنی چەند کەسایەتییەکی سیاسی

بۆ بەرھەم سالح لە گ□□ س□□او و ئاوات خوازی … 1– سمکۆ عەبدولکەریم

بەشی یەکەم ....

بەو هیوایەی ئەم نووسینەی منیش خۆ خەریک کردن نەبێ بە مەحاڵێکەوە، کە وەک مەسعود محەمەد دەڵێ مرۆڤ هەر لەکۆنەوە خۆی بە مەحاڵەوە وا بەستە کردوە و باسکی هیمەتی بۆ شتگەڵێک هەڵکردوە، کە

رێی پێگەیشتنی نییە.
هەروەها دەمەوێ بەڵام ئەم نووسینەی من هەرگیز لە ژێر کاریگەری و سۆزی فرمێسکەکانی ئەو شینە پیاوە نەنووسراوە کە لەم چەند ڕۆژەدا بینیم، چۆن لە کاتی قسەکردن لە گۆڕیدا، لە ژێر چاویلکەکانی دەگری و فرمێسک بە چاوەکانیدا دێنە خوارێ.

تۆ بڵێی واتای گریانی ئەم شینە پیاوە چی بێت؟ ئەو فرمێسکانە لەچ ناخێکی پڕ لە ئازارەوە هەڵقوڵاون؟ ئەو بەبێ ئەوەی پێناسەی ئەو گریان و فرمێسکانەی خۆیم بۆ بکات، تێگەیشتم ئەو گەیشتۆتە کەناری نائومێدی لە حزبەکەی، ئەو ڕۆژانەی وەک خۆی دێنەوە بەرچاو کە چۆن لە کونجەکانی زینداندا، هەمیشە دەستی نزای بەرز کردۆتەوە، خودا هیمەتی زیاتری پێبدا و خۆڕاگر بێت لە بەردەم ئەشکەنجەکانی بەعسدا، هیچ شتێک نەدرکێنێ، ئەو پیاوە کە بیر لە ڕۆژە سەختەکانی ژیانی دەکاتەوە، بەدەم گریان و فرمێسکەوە تف و نەعلەت لەو کەسانە دەکات کە خەریکە حزبەکەی دەکەنە قوربانی، بەڵام نازانە قوربانییەکە بۆ کێیە و بۆ چییە؟
ئەو لە ئێستادا هەر هەندەی لە دەسەڵاتدایە بگری، بەڵام دەزانن گریانی شینە پیاوێک واتای چییە؟
ئەوە گوێ لەو وتووێژەی دەقی شانۆیی (سێ خوشک-ی ئانتوان چیخۆف) بگرن:
کاتێک ماشا دەڵێ: ئایا واتایەک بوونی هەیە؟
توزینباخ: واتا؟ تەماشای دەرەوە بکە، خەریکە بەفر دەبارێ. واتای ئەمە چییە؟
گوتنی ئەم ڕستەیە " تەماشای دەرەوە بکە، خەریکە بەفر دەبارێ" وەک تێری ئیگڵتن دەڵێ: هەڵگری چەند واتایەکە، بەفر واتا دارە وەک چۆن فرمێسکی ئەو پیاوەش کە بینیم دەگری واتادارە.

ئەگەرچی بەفر مەتەڵێکی سەیرو سەمەرە نییە، بەڵام بۆ کەسێک کە پێشتر بەفری نەبینیوە زۆر سەیر نییە، کە پرسیار بکات "واتای بەفر بارین چییە؟" بۆیە بۆ منیش کە تا ئەم دەمە نەمبینیوە شینە پیاوێک وا بە کول بگریت سەیر نییە ببێتە هۆکاری یەکەمی ئەو نووسینەم و لە ئەوەو لە هەڤال بەرهەم بپرسم واتای گریان و فرمێسکەکانی ئەو پیاوە چین؟
ڕەنگە بەفرەکە دەلالەت بێ لەوەی کە زستان بەڕێوەیە و خەریکە دەگاتە جێ، لای منیش گریانی ئەو پیاوە دەلالەت بوو لەوەی، تەرمی حزبەکەی بە شانەوەیەوە و نائومێدی کەی جەستەی گرتۆتەوە، ڕوویتان بە شێوەیەک ڕەش کردوە چیتر توانای بینینی کەسی نییە.

بۆیە تۆزەنباخ لە کۆتایدا بە ناچاری دەڵێ: " کوێرە تەماشاکە، خەریکە بەفر دەبارێ، ئەوە زستان بەڕێوەیە و باشتر وایە بەرەو مۆسکۆ وەڕێ کەوین).
پرسیارەکە ئەوەیە ئەوان بەرەو مۆسکۆ بەڕێدەکەون ئەی ئێمە و ئەو پیاوە و ئەو هەموو کەسە هیلاک و شەکەتەی ئەم ڕێیە دوور و درێژ و سەخت و هەوراز و نشێوەی ڕێی نەجات بەرەو کوێ بەڕێ بکەوین.

تۆ بڵێی ئەو (وەتەن)ە کوێ بێت کە ئێمە تا ئێستا هیچ ئاشنای نین، ئەم وەتەنە سەیوانێکی لێیە ئەگەر باران باری هەڵیدەین، ئەم (وەتەن) ە ئەشکەوتی هەیە، شاخی لێیە ئەگەر لێمان قەوما پشتی خۆمانی تێکەین.
بەڵێ ئێمە بەرەو وەتەنێک دەبەن کە هیچ شارەزای کوچەو کۆڵانەکانی نین.
سوودی چییە بەدوای کەسێک کەوتن کە وەک مەسعود محەمەد سەبارەت بە بەوانەی بەرەو ئومێد سەر دەکێشن نووسیویەتی و دەڵێ: " لە هەوەی بەدەست هێنانی دوورەدەستەکاندا، بەوە ئاسانکاری لەگەڵ خۆیدا دەکا، کاتێ دەزانێ بە مەرام ناگا و ناهومێد دەبێ، پەنا دەباتە بەر لێکدانەوە و خەیاڵ و زندەخەون".

دەزانی پەلەنانی ئەو فرمێسکە و سەدان و هەزاران قەترە فرمێسکی لەو شێوەیە لە بە گەیشتن بەو وەتەنە لە ئایندەدا چەند ئازار بەخشە.
بەڕاستی سەیرە ئەوە ئەو شتە ناکۆکانە چۆن دەتوانن بە یەکەوە کۆ کەنەوە؟ تۆ پێت وایە کێشەی ئەم مللەتە سەرەکە؟ لە کاتێکدا ئێمە لەوەتەی هەین باجی سەرەکەکان دەدەین.
یان ڕەنگە ئێمەش وەک ماغوت-ی شاعیر لەوەسەری لە باوکەکانمان تێبگەین چۆن توانیویانە دووشتی ناکۆک بە یەک و پێچەوانەی یەکتر بە یەکەوە کۆ بکەنەوە.

هەڤال بەرهەم سالح

من دەزانم قسەکردن لەسەر بابەتی گەورە پێویستە پیاوی گەورە بیکات، چونکە هەروەک مەسعود محەمەد لە کتێبی "بەچونێک لەسەر لێکدانەوەی مرۆیی مێژوو" دەڵێ: " قسەکردن لەسەر بابەتی گەورە، وەک هەرشتێکی پێویست بە بەشەرەوە، لە زاری پیاوی گەورەوە بە کاریگەری زیاتر دەبێ"

جیهانی نموونەیی ناخ …سەباح ڕەنجدەر

بۆ: ڕێبین ئەحمەد خدر ....

من پێودانگی شیعر نووسین لە کتێب فێرنەبووم، ڕوانین و ڕۆشنایی ناخ فەرمانی پێ کردم، ئەوەی دەیزانم دەینووسم و هەوڵدەدەم داهێنانی تێدا بکەم، ئەوەی ناشی زانم بیری لێ دەکەمەوە و هەوڵدەدەم بیزانم و لە داهێناندا بەکاری بهێنم. هەمیشەش مەیلێکی زۆرم بۆ خوێندنەوەی زەینی باشی شاعیرانی پڕ جووڵە و وزە هەبووە، هەستم کردووە شیعری پڕن و شتیان بۆ چێژ و فێربوون تێدایە. سەرمایەی من ژیان و خەیاڵمە، ژیان و خەیاڵ لە بوونی من دوورنین، ئەگەر ڕۆژانە لەبارەی ژیان و خەیاڵەوە نەخوێنمەوە، یان نەنووسم. هەست بە گوناه و دڵەڕاوکێ و تاوان دەکەم.

ساڵی 2004 دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس. کۆشیعری: (هەڵسانەوە)ی سامی شۆڕشی چاپ کرد. دوازدە شیعری خراوەتە دووتوێی، شیعر هەمیشە چاوی یەکەمم بووە و لە جیهانی ڕەش و سپی بردمیەتە دەرەوە، کتێبی دیار و جێی باسم بووە، هەست بە پەیوەندییە هەستیەکانم دەکەم و هەموو ئۆخە هەستیەکانم دەخەمڵێن. کە تازە سەرم لە هێلکەی شیعردا جووقابوو، شیعرەکانی سامی شۆڕشم بۆ ئەشقی خۆم لە دەفتەرێکدا یاداشت کردبوو. دەفتەرەکەم ناو نابوو گەنجینە، هەروەها شیعری شاعیرانی تری وەك: جەلالی میرزا کەریم و ئەحمەد تاقانە و محەمەد حەمە باقی و فازیل شەوڕۆ و جەلال بەرزنجی و شاعیرانی تریش. ئەم کردارە دوو تایبەتمەندی هاوبەشیان هەیە.

1- مانەوەی چێژ لە شیعرییەتی پێدا.
2- درێژکردنەوەی هەستەوەرییەکی بەردەوام لە ناخی خوێنەردا.
کە کۆشیعرە چاپکراوەکەیم بینی، کەموکورتییەکانی چێژ و بیرەوەری شێواندم و خەیاڵی تێکدام، دەفتەرەکەم پڕ بووەوە لە بیرەوەری و بنیادی ئەقڵی هەڵبژاردن و گەیشتن بە ڕەگوڕیشەی هۆشیاریی ئەدەبی و خاڵی ناوەندی دەق. تەنیا شیعری: (بووکی ئاو)م لانەبوو، پرسیاری ئەمیشم لە: (لوتفی شۆڕش) کرد. ئەمیش ناوی سەرچاوە و ژمارەی

گۆڤارەکەی پێ گوتم و پاشان هەرخۆی گەورەیی نواند و بۆی هێنام. هەستێکی ڕاستەوخۆ داوای لێ کردم داوا لە بەڕێوەبەری دەزگای ئاراس: (بەدران ئەحمەد حەبیب) بکەم. بە لێزیادکردنی هەشت شیعر، چاپی دووەمی بکاتەوە. پێشنیارەکەی وەرگرتم و لە ساڵی 2012 چاپی دووەمی کردەوە.

دوای چاپی دووەم بە ماوەیەکی کورت، ڕێکەوتی دوو شیعری تریشیم کرد.
1- باوەشم دە: ڕۆژنامەی هاوکاری، ژمارە (52) 2/1/1970.
2- لە دەفتەری عاشقێکی هەتاوەوە: ڕۆژنامەی هاوکاری، ژمارە (176) 20/7/1973.
ئەوەی وای کرد ئەو دوو شیعرە لە ڕۆژنامەی هەولێر، ژمارە (2770) 21/1/2018 دا بڵاوبکەمەوە. ئەوەیە، نەوزاد ڕەفعەت لە ژمارە (4)ی گۆڤاری (باران) 2017 دا، شیعرێکی بە ناونیشانی: (تیری ئایرێس)، (ئامادەکردووە) و بڵاوکردووەتەوە.

دەستپێك و نەوا و هەڵدانی بانگەوازی شیعرەکەی، لە دەستپێك و نەوا و هەڵدانی بانگەوازی شیعری: (هەڵسانەوە) وەرگرتووە. حەوت پەراوێزیشی بۆ نووسیوە. هەر حەوت پەراوێز زیادن و شتی زاندراو و باون. یەك پەراوێز پێویست بوو. کەچی ئەمیشی لە ئاگایی دوو دیودا نەنووسیوە، لەم نەنووسینەدا نائومێدییەکی ترسناك دەبیندرێ. پێویست بوو ئاماژە بدات، کە دەستپێك و نەوا و هەڵدانی بانگەوازی شیعرەکەی، لە دەستپێك و نەوا و هەڵدانی بانگەوازی شیعری: (هەڵسانەوە) وەرگرتووە، دەی جا چی بووە. ئەگەر ویستی جارێکی تر لە (ئاگایی بێگەرد)دا شیعرەکەی بڵاوبکاتەوە، ئەم ئاماژەیە یارمەتی (خۆبوونی) و (چییەتی) نووسینی دەدات، (خۆبوونی) و (چییەتی)، تۆوی بە بێشتن بۆ بەخشش و وەرگرتنەوەی هاوسەنگی لەدەست دراو و ئاست پێدانەوەی. لەگەڵ ئەمەش یەکێتی بنیادی هەردوو شیعریش لە یەك جیان.
لە ئاگاییەکی بێگەرد تردا (نەوزاد ڕەفعەت) لە ژمارە، (189)ی گۆڤاری (ڕامان) 5/2/2013 دا، شیعرێکی بە ناونیشانی: (ماڵێك بە میوانان ڕۆشن)، (ئامادەکردووە) و بڵاوکردووەتەوە. ناونیشانەکەی لە لاپەڕە (66)ی کۆشیعری: (شەڕی چل ساڵە – سەباح ڕەنجدەر)، 2005 چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە، هەولێر. وەرگرتووە.

(مرۆڤی خەیاڵپەروەریش
بەناو دەغڵدا دێت و ڕێگای دەکرێتەوە
ڕەنگی دەرگای ماڵە دانیشتووان ڕۆشنەکەی

لە دڵی نیشت).

قسەی سووڕاندووە و بە هێز و تەوژمەوە هەوڵی بەرهەمهێنانی چەواشەکاری دا. بۆ ئەوەی، وەرگرتن، یان گواستنەوە، یان قۆپیەیەکی ناقۆڵای لەبن خوری حەفت ساڵان بشارێتەوە، لەملا و ئەولادا هەقیقەتەکەی ڕێك سەد و هەشتا پلە هەڵگەڕاندووەتەوە و مایکرۆفۆنێکی شەش دەمیشی بە دەست و دەمەوە گرتووە، دەستنیشانکردنی مێژووی نێوان 2005 بۆ 2013، ڕێك سەد و هەشتا پلە هەقیقەتەکە دەگەڕێنێتەوە دۆخی بەتاڵکردنەوەی پڕوپاگەندەکە، هەم داوەر و تاوتوێکاری چۆنیەتی ڕوودانی پرسەکان و هەموو شتێك بە جوانی ببینە.
ئەم ئاماژەیەم تەنیا بۆ ئەمە دا بڵێم: بۆ پڕوپاگەندەکردن بەرەو هەڵە خوێندنەوە، یان بۆ لەکەدارکردن، یان گومان خستنە سەر ئەزموونێك. لەسەر گوریسێکی بە گرێوگۆڵ و کورتدا یارییەکی بەتاڵی کرد و هاوڕا و پێش و هاودەنگی بۆ کێ نەکرایەوە، ئەگەر پێناسەیەکی تاڕادەیەك ورد لە ڕووبەڕووبوونەوەیەکی خودیدا بخەینەڕوو، ئەو بارە چ مانا و لێکدانەوەیەکی دەبێت و ئاکاری چ کولتوورێك ئاشکرا دەکات، هەروەها لە هونەری وردەکارییە ویژداندا براوەی خەڵاتی سڕکردنەوەی (وشە) لە (وشە) دەبێت. دەشمەوێ لە ڕامانێکی هەستیار و فۆرم و تەکنیکێکی پەیڕەوکراودا دەستکاری مەودا و مانای پەندێکی بە (ماك) و (ڕەگ) بکەم و ڕووبەڕووی نیگەرانییەکی زۆرتری بکەمەوە.

هەتا خاوەن خەرمان ڕاوەدووی هەراسانکاری نا، هەراسانکار خاوەن خەرمانی هەراسان کرد. خەرمانی گەورەش هەمیشە هەراسانکاری بە دەورەوەیە. ئەی شیعری بێگەرد، داوای لێبووردنت لێ دەکەم. جار جارە دێمە سەر سەکۆی (ناچاری)یەوە. پەیوەندی ڕایەڵ و تانوپۆی گوتەزای باپیرانە: ئەوە نوێژە، بەری درێژە، هەموو شتەکان ڕابردوویەکی نادیاریان نییە و پێیاندا هاتوومەتەوە. بۆ ئەم وردە پرسانە کتێبێکم بەناونیشانی: (مەودای مانا) نووسیوە و لەسەر سەکۆی (ناچاری)یەکاندا وەستاوم، ئەوەی ویستوومە نووسیومە، ئەو شوێنانەی هەڵەم تێیاندا کردووە، پێیاندا هاتوومەتەوە و پێداچوونەوەم بۆیانکردووە. سەرەتا و کۆتایی هەر نووسینێکیش خوێنەرەکەیەتی، خوێنەری نموونەیی تەنیا ڕووکاری بابەت ڕێنمایی ناکات، بە هیچ پێودانگێك هەڵە و چەواشەکاری وەرناگرێت، نامۆیی لە هەقیقەتیش ناکات، فەزای زاڵ ماکی داهێنان و ڕەگی داهێنەرە، هەروەها ماك و ڕەگ جیهانی دەق و جیهانی خوێنەریشە، هەم کلیلی ناسینی دنیاشە.

ئەوەی خوێنی بە گەرمی لە جەستەی دنیا هێشتووەتەوە، ناکۆکی نێوان بوونەوەرەکانە، نەك دژایەتی. ناکۆکی چاوی مرۆڤ دەکاتەوە. دژایەتیش هەموو شتێك لە چاو نزیك دەکاتەوە تا تەواو بەری چاوت دەگرێ، ئەوەندە خۆخوازت دەکات، تەنانەت ناولەپی خۆت و ناوچەوانی خوداوەندش نەبینی. ئەمە خەسڵەتی یەکەم و کۆتایی دژایەتییە. دژایەتی بایەخی زۆری لە دەست داوە و ناکۆکیش بایەخی زۆری بە دەست هێناوە.

دژایەتی ئاراستەیەکە لە مەودایەکی کورتدا تیر و هێڵەکەی بۆ خودی خراپەکار ئاراستە دەبێتەوە و لەناو تیر و هێڵەکەدا ڕایدەگرێت و وەك شەرمەزارێك دەیهێڵێتەوە، ئەگەر بچینە (ناوەند) و سەرنجێك لە بەردەوامێتی مێژوویی بدەین، دەگەینە ڕەگوڕیشەی هۆشیارییەوە، ئاخۆ ئەدەب و داهێنان چیان دەوەێ، چۆنیش دەتوانین ئەو (شوێن) و (کات)ە بپارێزین، کە جیهانی نموونەیی ناخمان پێی سپاردووین. خودا خۆی دەمانپارێزێت و داهێنان و جیهانی نموونەیی ناخمان، بەها و ئامرازی پێوانەن.

کانوونی دووەمی 2018 هەولێر

کاریکاتێر هونەری ڕەخنەییە نەک ستایشکردن ... هێندرێن خۆشناو

هونەری کاریکاتێر یان کاریکاتۆر، هونەرێکی گرنگ و زیندووی جیهانییە، و کاریگەریی تابلۆیەکی کاریکاتێریی لە چەندین بابەت و وتار بەهێزترە لە کۆمەڵگەدا و لە هەژاندنی ڕای گشتی. ئەمەش ڕۆژنامەگەری جیهانی بە بۆ کاریکاتێر، بۆ ڕۆژنامەگەرییەکی بێ کۆموکۆی دەژمێردرێت، بۆیە لە هەموو جیهانی پێشکەوتوو بایەخێکی پێ بە پێستی ئەم هونەرە بەرزەی پێدەدرێت، و لە لاپەڕەکانی ڕۆژنامەکان شوێنێکی شایستەی بۆ تەرخان دەکرێت، و زۆربەی سیاسەتمەدار و سەرکردەکانی وڵاتانی پێشکەوتووی دیموکرات، بایەخ بەم هونەرە دەدەن و حیسابی بۆ دەکەن، و حیساب بۆ ڕەخنەگرتنی ئەم هونەرە دەکەن کە تەعبیر لە ڕای کۆمەڵ و تاکەکانی کۆمەڵ دەکات، جاری وا هەبووە ئەم

هونەرە کاریگەری لەسەر پێگەی حکومەتەکان هەبووە و جێی لەقکردوون لە نێو کۆمەڵگادا. ڕاستە ئەم هونەرەش بە ئازادبوونی ڕۆژنامەگەریی و نەبوونی سانسۆر لە ڕادەربڕیندا زیاتر پێشدەکەوێت و پەرەدەسێنێت و کاریگەریشی زیاتر بەدەردەکەوێت.

هونەری کاریکاتێر هونەرێکی دێرینە، و چەندین تابلۆی کاریکاتێریی لە سەردەمەی فیرعەونییەکانەوە وەکو شوێنەوار بۆمان ماوەتەوە، کە باس لە ناعەدالەتی و زوڵم و ستەمی دەسەڵاتداران دەکات، لە ساڵی 1880 ەوەش بەدواوە، لە گۆڤارە هەفتانەییەکان و مانگانەییەکان بە بەردەوامی تابلۆی کاریکاتێری، بە تایبەتی کاریکاتێری سیاسی بڵاودەکرانەوە، کە ئێستا پێی دەگوترێت کاریکاتێریی ڕۆژنامەگەریی، بە تایبەتی لە ئەوروپا و ئەمریکا، لەو گۆڤارە بەناوبانگانەش گۆڤاری (Harper) و گۆڤاری (NewYork World) بوون، کە لە ساڵی 1884 کاریکاتێرێکی بڵاوکردەوە، کە تێیدا ڕەخنە لە ئاهەنگێکی نانخواردن بە پاڵێوراوی کۆمارییەکان (جێمس جی بلین) گیرابوو، لە کاتێکدا کە زۆرینەی گەل لە بارودۆخێکی هەژاری و بێدەرامەتیدا دەژیان، ئەو کاریکاتێرەش بووە هۆی سەرنەکەوتنی (بلین) لە هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی ئەمریکا، کە پێنج ڕۆژ دوای بڵاوکردنەوەی ئەو کاریکاتێرە ئەنجامدرا.
هونەری کاریکاتێری هونەری ڕەخنە و گاڵتەجاری و تەنزئامێزە، هونەری بەدەرخستنی دیاردە دزێو و نایاسایی و کەموکوڕیی و گەندەڵیی کەسایەتی و حزبی و دەزگاکانە، هونەری بنیاتنانی ڕای گشتی و ڕۆحیەتی ڕەخنەگرتنە، هونەری لابردنی ڕۆحی ترسە لە نێو کۆمەڵەدا بەرامبەر بە بەرپرس و دەسەڵاتداران، هونەری ستایش و پیاهەڵگوتن نییە، وەکو خەڵکانێک هەن وای تێگەیشتوون، چونکە هەموو حزب و لایەن و دەزگا حکومی و ناحکومییەکان کەسانی خۆیان هەیە بۆ ئەم مەبەستە!.

کەچی بە داخەوە لەوڵاتە دواکەوتوو و نادیموکراتەکان، ئەو بوارە نەڕەخساوە بۆ برەوپێدانی ئەم هونەرە گرنگ و کاریگەرە، بە تایبەتی لە بواری ڕۆژنامەگەرییدا، لە وڵاتی ئێمەشدا لە دوای ڕاپەڕینی بەهاری 1991، تا ڕادەیەک ڕۆژنامەگەریی ئازادە، بەڵام وەکو پێویست نییە، لە ڕۆژنامەکاندا بە گشتی رووبەرێکی شایستە تەرخان نەکراوە بە کاریکاتێر و کارتۆن، و بە تایبەتی ئەوانەی بە ڕۆژنامەی ئازاد خۆیان لەقەڵەم دەدەن، جاری وا هەیە کاریکاتێرێکی بیانی بڵاودەکەنەوە بە دەستکارییەوە (کە کارێکی نایاساییە)، بەڵام کاریکاتێرێک یان کارتۆنێکی خۆماڵی بڵاوناکەنەوە، لەگەڵ ئەوەی کە

کاریکاتێریست و کارتۆنیستی چاکمان هەیە لەکوردستاندا، ئەگەر کاریکاتێرەکیش لە رۆژنامەیەکدا بڵاوبکرێتەوە، ئەوا جێگەیەکی بچوکی نا شایستەی بۆ دادەنرێت، و کاکی نەخشەساز (دیزاینەر) بەشایی لاپەڕەیەکی رۆژنامەکە بەو کاریکاتێرە پڕدەکاتەوە، بە بێ ئەوەی حیساب بۆ گرنگی بابەتی کاریکاتێرەکە بکەن، هەندێک رۆژنامەی ئازاد رۆژنامەکانی حزبیش، بابەتی نووسراویان زۆر بەلاوە گرنگترە لە کاریکاتێرێک یان کارتۆنێک (کە لە راستیدا وانیە)، هەر کە پرسیاری ئەوەیان لێبکەیت بۆچی کاریکاتێر بڵاوناکەنەوە؟ پێت دەڵێن بابەتمان زۆرە ! ئەمەش کەلێنێکی زۆری کردۆتەوە لە رۆژنامەگەری کوردیدا و بە هەیەکی دواکەوتنی دەژمێردرێت.
•

سەردانی ئەردۆغان بۆ لای پاپا لە ڤاتیکان … د. جاسم خۆشناو

سەرەتا

پەیوەندی نێوان ڤاتیکان و تورکیا زۆر کۆنە، بۆ دروستبوونی ئیمپڕاتۆری عوسمانلی و داگیرکردنی قوستەنتینیەی پایتەختی ئیمپڕاتۆری رۆمانی رۆژهەلات لە سالی 1453 زا دەگەڕێتەوە. لەم کاتەوە تاکو ئێستا بەرزو نزمی و تال و شیرنی بە خۆیەوە بینیووە. لەم سیاسەت و دیپلۆماسیە ڤاتیکان بە دوو ئاراستە کاری کردووە:
– پارێزگاری لە کیانی کریستیانەکان و مانەوەیان لە ناوچەکانی بالادەستی ئیسلام، بە تایبەتی مەزۆپۆتامیا و شام و فەلستین، هەروەها رێگریکردن لە گەشەوە بلاوبوونەوەی ئاینی ئیسلام لە ئەوروپا.
– بەکارهێنانی ئیمپڕتۆری عوسمانلی بۆ ریگریکردن لە گەشەی ئاینزای ئەرتەدۆکس کە خۆیان لە ژێر بالی سیاسەتی قەیسەری روس گردکرد بووەوە.

بە پێی ئەدەبیاتی ئیتالی تورکەکان لە رووی ئاینەوە سەر بە رێبازی توندڕەوە بوون، ئێستاش چەندەها مەسەل و قسەی پێشینان،

سەبارەت بە دڕندەیی تورک، لە ئیتالیا باون. لە ڕاستیدا ئەم وێنەیە لە ئەدەبیات و مێژووی کوردیش، تا ئێستا، وجودی هەیە.
قەتل و عام و جینۆسایدی ئەرمەنکان لە سالانی 1915 – 1918، بە بیانوی ئایین و جیهاد و پاشان گریگەکان لە سالانی 199 – 1922… هتد لوتکەی ئەم توندڕەوی و دڕندەییە پیشان دەدەن. بە پێی ئامارەکان، ئەمڕۆ، 2018، لە هەموو تورکیا کریستیانەکان ژمارەیان ناگەویتە سەد هەزار کەس. تاکو ئێستا تورکیا دان بە کەنیسە و دامەزراوە کریستیانیەکان نانێت، ریگە نادات ئەمانە مال و مولکیان بەناو بێت. لە قوتابخانەکان باسی ئاینی مەسیح و کارەساتی ئەرمەن و کریستیانەکان ناکرێت.

لەم سەد سالە بە هەزاران کەنیسەو شوێنە ئاینیەکانی مەسیح، لە تورکیا، خاپور کراون، زۆر بە زەحمەت رەنگە بە دروستکردن یان نۆژەنکردنەوەی کەنیسەیەک دەدن. ئەمەش پێچەوانەی پەیمانی لۆزانە، 1923، کە ئازادی ئایینی، بەکارهێنانی زمان لە کایە گشتی و تایبەتیەکان، بوونی قوتابخانەی ئایینی و رۆژنامە و چاپەمەنی و مولک و مال و… هتد بۆ کەمینە ئایینیەکان دابین دەکات.
لەم چەند سالانە، لە تورکیا، زیاد لە جارێک قەشەو پیاوە ئاینیەکانی مەسیح تیرۆرکراون، بۆ نموونە.

لە 13/5/1981 مەهمەت عەلی ئەجا هەولی تیرۆرکردنی پاپا جۆڤانی پاولۆی دووەمی لە گۆڕەپانی ڤاتیکاندا، چەند گوللەیەکی لە پاپادا بەلام خۆشبەختانە نەمرد. پاشان پاپا لێی خۆش بوو و بە بەر لێبوردن کەوت. عەلی ئەجا، سەر بە گروپە تورکە ناسیۆنالیستەکان، "گورگە بۆرەلان" بوو.

لە شوباتی 2006 لە تەرابزەن قەشەیەکیان، بە ناوی دۆن ئەندرێیە سانتۆڕۆ Don Andrea Santoro
بە هاواری الله اکبر، تیرۆر کرد.
لە مارسی 2007، لە مەرسین، گەنجێک، بە چەقۆ و الله اکبر، هێرشە کردە سەر دوو قەشە، ڕۆبێرتۆ فێڕاری و هێنری لەیلەک، Roberto Ferrari, Henry Leylek
لە دیسەمبەری 2007 هێڕش کرایە سەر قەشەی شاری ئەزمیر، ئەدریانۆ فڕانکی Adriano Franchi و بە موعجیزە لە مردن رزگاری بوو.
لە هاوینی 2010 گەورە قەشە، ئەسقەف، لویجی پادۆڤێسە Luigi Padovese تیڕۆڕکرا.
ئەو کەسانەی، موسولمان، ئاینیان بە کریستیان دەگۆڕن ڕووبەڕووی هەڕەشە و مەرگ و شاربەدەربوون دەبنەوە. لە نزیکەوە ئاگاداری

کارەساتی ئافرەتێکی تورک، لەگەل هاوژینە ئیتالیەکەیم، جگە لە دەسەلاتی سیاسی باسی توندڕەی کۆمەلگای تورکیان بەم کردووە.

لە سالی 2014 قەداسەتی پاپا باسی "جینۆسایدی ئەرمەن"ەکانی کرد میدیاکانی تورکیا هێرشێکی ناسیۆنال تیرۆریستیان کردە سەر پاپا و ڤاتیکان، تەنانەت شەخسی ئەردۆگان، وەزیری دەرەوە و وەزیری کاروباری ئایینی، بە زمانێکی زۆر بازاڕی و دوور لە ئەتەکیتی دەولەتداری، هێرشیان کردە سەر. لە کاتێک قەداسەتی پاپا زۆر بە شەرمنانە و لاواز باسی ئەو جینۆسایدەی کرد و بەبێ ئەوەی بە دەنگێکی بەرز ئیدانەی بکات و تاوانەکەی بخاتە ئەستۆی تورکیا. وەک ناڕەزایی تورکیا سەفیری خۆی، مەهمەت پاچەچی، بانگی وولات کردەوە و لەگەل سەردانی ئەردۆگان گەڕایەوە ڤاتیکان. پاپا لە حوزەیرانی 2016 زیارەتی "مەمۆریالی جینۆسایدی ئەرمەن- Tzitzernakaberd"ی کرد و ناوی تورکیای نەهێنا. ئێستا کە بالۆز پاچەجی گەڕاوەتەوە، بە قسەی هەندە سەرچاوە، تورکیا بەلێنی داوە "ئەرشیف"ەکانی، سەبارەت بە جینۆسایدی ئەرمەنەکان، بخاتە بەردەست مێژوونووس، توێژەرو پسپۆڕاکانی بواری کۆمەلکوژی.

تاکو ئێستا، نزیکەی، 30 دەولەت لە پەرلەمان، USA تیا نیە، باس و دانیان بە جینۆسایدی گەلی ئەرمەن ناوە بەلام لەسەر ئاستی یاسایی و دیبلۆماسی هیچ کارێکی کۆنکرێتیان نەناوە، تەنها لە فەڕەنسا بە پێ یاسا هەر کەسێک "ئینکاری لە جینۆسایدی ئەرمەنەکان" بکات ئەوە بە 3 سال زیندانی دەکرێت، ئەو یاسایەش زۆر بە توندی ڕەخنەباران کراوە. بە پێچەوانەوە لە تورکیا هەر کەسێک، بە ئاشکرا، باسی قەتل و عامی ئەرمەنەکان بکات و یان باسی گوناه و دەست هەبوونی دەولەتی عوسمانی بکات ئەوە بەلای کەمی سزاکەی 3 سالە.
ئەمە لە کاتێکە کە ئەرمینیا دەولەتە و لە کۆنەوە لۆبی ئەرمەنی لە دیاسپۆرا بە هێزە و کار بۆ ناساندنی جینۆسایدی گەلەکەیان دەکەن.
لەگەل بەرپابوونی شەڕی نێوخۆی سوریا لە سالی 2011، لای هەمووان ئاشکرایە، تورکیا بە هەموو توانای خۆی پالپشتی لە گروپە توندڕەو و تیرۆریستەکان دەکات. بە سەدان بەلگەی تێوەگلانی تورکیا لە دروستکردن و یارمەتیدانی رێکخراوی تیرۆریستی داعش هەیە کەچی تاکو ئێستا، کۆمەلگەی نێودەولەتی وەک پێویست گلەیی و سەرکۆنەی تورکیای نەکردووە.
تورکیا، بە ئاشکرا، سالانە و رۆژانە پێشێلی رێکەوتن و پەیمانە نێودەولەتتیەکانی سەبارەت بە ماف و ئازادیە بنەڕەتیەکانی مرۆف، کەمایەتی ئەتنی وئایینیەکان، ململانێی چەکداری و … هتد دەکات

کەچی، ئەوەندەی من ئاگادارم، ئەم پێشێلکاریانە لە لایەن کۆمەڵەی گشتی یو ئێن، کۆمسیۆن و ئەنجوومەنی مافی مرۆڤ، کۆمیتەی خاچی سوری نێودەوڵەتی، کۆمیتەی ئەوروپی دژی ئەشکەنجە و... تاد ئیدانە نەکراون.

لەگەڵ ئەمانەش، تورکیا، ئێستا، وولاتێکی ئیسلامی زۆر توندڕەوە، خۆی بە رابەری وولاتە تورکزمانەکان، تا رادەیەکیش، ئیسلامەکان پیشان دەدات.
بۆیە ناکرێت یان ئەستەمە تورکیا، بەهۆی هەڵکەوتەی جیۆپۆلیتیک و ئایینی، لە دونیایەکی فرەجەمسەری وەک ئەم قۆناغەی مێژوو. لە لایەن دامەزراوەیەکی وەک ڤاتیکان، کە رێبەری و سەرپەرشتی و ئیدارەی جیهانی مەسیحیەت دەکات، پشتگوێ و فەرامۆش بکرێت.
لای هەمووان ئاشکرایە دیبلۆماسیەتی ڤاتیکان لە هی ئەوانیتر کۆنتر و درێژتر و بە ئەزموونترە، بە ئەسپایی و زۆر لە سەرخۆ و نهێنی هەنگاو دەنێت، زۆر بە دەگمەن کارو چالاکیەکان دەخرێنە بەردەم میدیاکار و رای گشتی. ڤاتیکان، لە هەموو لایەک، زیاتر ئاگاداری بارودۆخی ناهەمواری تورکیا و کوشتاری رۆژانەی کوردە لەم وولاتە، بە دلنیایەوە نیگەرانە و لە پشت پەردە را و بۆچوونی خۆی بە کاربەدەستانی ئەم وولاتە رادەگەیەنێ.

فەلەستین و قودس

فەلەستین، بۆ کریستیانەکان، لانەی حەزرەتی مەسیح و شوینی پیرۆزە، ئیسلامەکانیش هەمان بۆچوونیان هەیە. ناوە ناوە تورکیا، بە تایبەتی لەسەردەمی ئەردۆگان، خۆی بە خەلیفەی موسلمانان پیشان دەدات، بە قسە و هەڕەشە، بانگەشەی پاراستنی فەلەستین دەکات کە قودس پایتەختەکەی بێت. لە هەمان کات پەیوەندیەکی توند و تۆڵی لەگەڵ ئیسرائیل هەیە.
لە رۆژی 6/12/2017 سەرۆکی وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا، دۆنالد تڕەمپ، رایگەیاند کە ئەوان سەفارەتەکەیان لە تەلەبیب، بۆ قودس، دەگوازنەوە. ئەمەش ناڕەزایەتیەکی بەربلاوی، لەسەر ئاستی جیهان، بە خۆوە بینی، وولاتانی عەرەبی و ئیسلامی و یەکیتی ئەوروپا و ڤاتیکان، بە قسە، دژایەتی خۆیان راگەیاند.
ئەردۆگان هەول دەدات ئەم دەرفەتە بقۆزێتەوە و شکستە دیبلۆماسیەکانی پێ بشاریتەوە، رۆژی 7 و 29 دیسەمبەر پەیوەندی تەلیفۆنی بە پاپا دەکات داوا دەکات چاوی بە پاپا بکەوێت خۆی داوەتی ڤاتیکان دەکات. ئەمە جاری یەکەمە سەرۆک کۆماری تورکیا، بە خۆی، داوای هاتن بۆ ڤاتیکان بکات. لە سالی 1959زا جەلال بەیاری

سەرەک کۆماری تورکیا، لە هەل و مەرجێکی جیاوازتر، سەردانی ڤاتیکانی کردووە. لەم سەردانەی بڕیار هەردوو لا بڕیاری ئالوگۆری سەفارەتیاندا.

بە پێی هەوالە فەرمیەکانی ڤاتیکان پاپا و ئەردۆگان کۆکن لەسەر ئەوەی قودس ببێتە پایتەختی دوو دەولەتی ئیسرایل و فەلەستین، چارەسەری کێشەکانیش دەبێ لە چوارچێوەی بریارەکانی یو ئێن، بە تایبەتی ئەنجومەنی ئاسایش، بێت.

واتە مەبەستی سەرەکی ئەردۆگان بۆ ڤاتیکان بریتی بوو لە:

1. لەسەر ئاستی جیهانی ئیسلام خۆی بە دەمڕاست و خەلیفەی ئیسلام پیشان بدات، تورکیا ئێستا سەرۆکایەتی “کۆنفرانسی وولاتانی موسلمان” دەکات.

2. بە هاتن بۆ ڤاتیکان و لای پاپا وا خۆی پیشان بدات کە کەسێکی ئاشتیخوازە، هەولی چارەسەری کێشەی فەلەستین – ئیسرائیل، لە رێگەی دیالۆگ و پرنسیپ و یاسا نێودەولەتیەکان دەدات.

3. لەسەر ئاستی نێوخۆ هەول دەدات شکستەکانی بشارێتەوە خۆی بە کەسایەتیەکی جیهانی و نێودەولەتی پیشان بدات. گیانی ناسیۆنالیزم و پان تورکی و ئیسلامی توندڕەو گەشە پێبدات و لە دەورەی خۆی کۆ بکاتەوە. ئەردۆگان زۆر جار، وەکو ئیمام، پێشنوێژی دەکات، لەسەر قەبران، لە کاتی ناشتنی تەرمی سەربازە کوژراوەکان لە شەڕی کورد، دەبێتە واعیز و قورئان خوێن. ئەمەشی بۆ جۆشدانی هاولاتیانە بەلام نیشانەی لاوازی و شکستی حوکمڕانیە.

لە مێژووی نوێی تورکیا هەرگیز ئەوەندەی ئێستا پێشلکاری مافی مرۆڤ و کاولکاری لە تورکیا و باکوری کوردستان رووی نەداوە، تورکیای ئەردۆگان بۆتە زیندانێکی گەورە، سەدان هەزار کەس، لە هەموو توێژ و چینەکان، بە بیانەی جیا جیا خراونەتە بەندیخانەکان، سوکایەتیان پێ دەکریت و ئەشکەنجە دەدرێن. ئەوە نیشانەی ئەوەیە کە دەسەلاتی ئەردۆگان زۆر لاوازە، هەڕەشەی روخان و لەناوچوونی زۆر لەسەرە.

ئەردۆگان وەک کەسێکی نەخۆشی دەروون هار دێتە پێش چاو، بۆ مانەوەی لە دەسەلات ئامادەیە، لەسەر ئاستی دەرەوە و ناوخۆ، پێت پێتانی بکات و بە بەردەوامی سەنگەر و هاوپەیمانی بگۆڕێت، لەگەل مسر، ئێران، سوریام عێراق، لیبیا، ئەرمەنیا، یۆنان، رووسیا، تەنانەت وولاتانی ناتۆ رۆژێک دۆست و هاوپەیمانە و رۆژێکیتر نەیار و دوژمن.

سەردانی ڤاتیکان و چاوپێکەوتن لەگەل پاپا

هەفتەیەک پێش گەیشتنی ئەردۆگان زۆربەی میدیاکانی ئیتالیا باسی

هاتنی “میوانەکی ناوەخت و بە گرفت” یان کرد. پەرلەمانی ئیتالیا لە 27/12/2017 هەلوەشاوەتەوە و حکومەتیش دەستی لە کار کێشاوەتەوە و کار بەرێکەرە، لە 4/3/2018 هەلبژاردنی سیاسی دەکرێت. واتە میدیا و رای گشتی زۆر بە کەمی ئاگایان لە سەردانەکە بوو.

سەعاتی 19ی رۆژی 4/2/2018، ئەردۆگان و وفدە یاوەرەکەی، بە پێی هەوالی تەلەفیزۆنەکان، گەیشتە شاری رۆما، بە فەرمی هیچ لایەن و کەسایەتی دەولەتی ئیتالیا و ڤاتیکان لە پێشوازی ئامادە نەبوون. کەنالی تەفزیۆنی دەولەت Raiuno کە زۆرترین بینەری هەیە، لە هەوالەکانی سەعاتی 20 ووتی “ئەردۆگانی دیکتاتۆر بە سەردانێک گەیشتە ئیتالیا ..هتد” و هێچ وێنەو مەراسیمی گەیشتنەکەی پشان نەدا، بە هەمان شێوە کەنالەکانیتری راگەیاند، ئەمەش لینکی کەنالی یەکی ئیتالیە.

http://www.tg1.rai.it/dl/tg1/2010/edizioni/ContentSet-9b6e0cba-4bef-4aef-8cf0-9f7f665b7dfb-tg1.html?item=undefined

ئەردوگان لە هاتنەکەی، جگە لە ژن و کچ و زاواکەی کۆمەلە وەزیر (دەرەوە، بەرگری، وزە، بازرگانی و… هتد)و پیاوی ئاینی و سەرمایەداری وولاتەکەی لەگەل خۆی هەنابوو. دیارە ئیشی زۆری لەسەرکراوە.

ئەردۆگان دوو رۆژ پێش سەفەرەکەی چاوپێکەوتنێکی دوورو درێژی لەگەل ئاژانسی دەنگ و باسی دەولەت، ئانسا Ansa بە دەنگ و رەنگ بوو کە دەبوایە پێش هاتنەکە بلاو بکرێتەوە کەچی دوای هاتنەکە بلاوکرایەوە، ئەمەش نیشانەی دوو دلی و ئینتیهازیەتی حکومەتی ئیتالیا پیشان دەدات.

ئەردەگان، لەم چاوپێکەوتنە، جەختی لەسەر 3 خال کردەتەوە:

1. داوا و هەڕەشە دەکات کە کاتی ئەوە هاتووە یەکێتی ئەوروپا تورکیا بە ئەندام وەربگرێت، هەر دواخستنێکیتر جێگەی قەبول نیە. ئەمە خالی لاوازی ئەدەگان و تورکیایە، ناکرێت تە هەڕەشە بکەی، پێویستە رێز لە پرنسیپ و پێوەرەکانی ئەم “یەکێتی”یە بگریت و بە کردەوە جێبەجێیان بکەیت.

2. کێشەی فەلەستین و قودس، لەگەل ڤاتیکان و پاپا جۆرە هاوپەیمانیەک دروست بکات بە ئەوەی خۆی لە دوورە پەرێزی نەودەولەتی رزگار بکات، وەک دەلێن “لە دەرگا دەیانخستە دەرەوەو لە پەنجەرە دەهاتەوە ژوورەوە” . وەک لە دواوە باسی دەکەین لەم هەولە هیچی بەدەست نەهێنا.

3. شەڕی دژە تیڕۆر، ئەردەگان لە چاوپێکەوتنەکە دەیەوێت بە رای گشتی و ئیتالیا بلێت تورکیا شەڕی دژە تیڕۆر دەکات، هیچ جیاوازیەک لە نێوان داعش و پ. ک.ک، پەیەدە و یەپەگە نیە. لە راستی ئەوەیان

لاوازترین خال و سیاسەتی ئەردۆگانە، کەم لایەن و رای گشتی و میدا جیهانییەکان "بەم درەیە دەلین ئامین".

ئەردۆگان نیازەکی شاراوەشی هەبوو کە بریتی بوو لەوەی لەگەل دەولەت و کۆمپانیاکانی ئیتالیا کۆمەڵە ڕێکەوتن واژۆ بکات و کردی تاکو سیمپاتیە و لایەنگریان بۆ لای خۆی رابکێشێت و دەرزەک بخاتە نێو وولاتانی یەکێتی ئەوروپا. بەلام لەمەش سەرکەوتوو نەبوو.

رۆژی 5 شوبات، ئەردۆگان، بە خۆی شاندە یاوەرەکەی، لە رۆژەکی باراناوی و بارودۆخەکی ئەمنی زۆر تووند گەیشتە ڤاتیکان و لە مەراسیمەکی دیپلۆماتی گەورەو بە تەدارەک پێشوازی لەکرا. ئەگەر حیساب بۆ ئەم مەراسیمە سولتانیە بکەین گومانی ئەوە دەکرێت کە ئەردۆگان دەبێ زۆر ئیمتیازی بە ڤاتیکان دابێت و هەندێ پرۆتۆکۆل، لە بەرژەوەندی ڤاتیکان، واژۆ کرابن.
بە فەرمی ئەردۆگان و شاندەکە لەگەل پاپا، وەزیری دەرەوەی ڤاتیکان، کاردینال پیەترۆ پەرۆلین Pietro Parolin و ..هتد چاوپێکەوتن و وتووێژیان کرد. بەیاننامەیەکی زۆر کورت لە ئاژانسی ڤاتیکان و رۆژنامەی سەرەکی، ئەسەرڤاتۆرە رۆمانۆ Osservatore Romano بە ستوونەکی چەند دێری ئاماژەی بەو کراوە کە ئەمە دەقەکەیەتی.
"لە کەش و هەوایەکی دۆستانە باسی پەیوەندی نێوان تورکیا و ڤاتیکان کرا. باسی بارودۆخی نێوخۆی و کۆمینەی کاتۆلیکیەکانی تورکیا کرا. باسی ئیلتیزامی پێشوازیکردن لە ئاوارەکان و گیروگرفتەکانی ئەم پرسەیە کرا. پاشان باسی وەزعی رۆژهەلاتی ناڤین کرا، بە تایبەتی ئاماژە بە ستاتوسی قودس کرا کە هەولی سەقامگیری ئاشتی و ئارامی دەقەرەکە بدرێت، ئەوەش لە رێگەی دیالۆگ و دانوستان بە لە بەرچاوگرتن لە رێزگرتن لە مافەکانی مرۆق و شەرعیەتی نێودەولەتی".
ئەمە تاکە بەیاننامە و وێنەی پاپا و ئەردۆگانە وەک لە لاپەڕەی 1، رۆژی 5-6 شوبات بەرچاو دەکەوێت. وێنەی پاپا و ئەردۆگان لە بنەوە، لە لای چەپ.
بە دنیایەوە هەندێ پرۆتۆکۆل ئیمزا کراون کە لەوانیە لە ئایندە بلاوبکرینەوە یان ئاماژەیان بە بکرێت.

هەمان رۆژ پاپا چاوی بە قەشەو ڤەسکەڤ و پیاوە ئاینیەکانی مەسیح، بە تایبەتی کلدانیەکانی رۆژهەلاتی ناوەڕاست کەوت کە ژمارەیان 23 کەس، وێنەکەیان لە دەستە راستە، لە خوارەوەی رۆژنامەکە. ئەمەش خشتەی ناوی چاوپێکەوتنەکانی پاپا، هی رۆژی 5 شوبات. وەک لە

ناوەکان دیارە، جگە ل ئەرپگان، قەشەکانی هەولیر، بەغدا، دیاربەکر، تاران، دیمەشق … هتد تیایە.
لە هەمان رۆژ لە ڤاتیکان کۆنفرانسێکی گەورە لەسەر شەهیدانی ئایینی مەسیح و ستەمی کریستیانەکانی رۆژهەلاتی ناوەراست بەڕێوە چوو. واتە قەداسەتی پاپا و ڤاتیکان زۆر زۆر باش ئاگاداری بارودۆخی مافی مرۆڤ، ئازادییە سەرەکییەکانی مرۆڤ و ژیانی کریستیانەکان، بە تایبەت لە عێراق، سوریا، تورکیا، مسر و لوبنان. ئەم نەهامەتیانەی ئەم سالانەی دوایی و سەرهەلدان و هاتنی داعش بە پلان و کۆمەک و دەسیسەی تورکیا بووە.

ئەردۆگان ئەم دیاریانەی بە پاپا هێنابوو:

– وێنە و تابلۆیەکی شاری ئەستەنبۆل کە بە فەخفوری و سیرامیک، لەسەردەمی سولتان سلێمانی قانونی (1494-1566)، کراوە.
– ژیاننامە و دیوانی شاعیرو فەیلەسوفی ئێرانی جەلالەددینی رۆمی، بەناوی "مەسنەوی" کە لە 4 بەرگ لەپێک هاتووە.
قەداسەتی پاپا، فرانجێسکە Papa Francesco لە بەرامبەر ئەم دیاریانە پێشکەشی ئەردۆگان دەکات.
– تابلۆیەکی کەنیسەی گەورەی ڤاتیکان کە لەگەل سیمای ئەستا جیاوازە،
– مەدالیایەک کە بە قسەی پاپا وێنەی مەلائیکەی ئاشتی لەسەر نەخشکراوە. پاپا بە ئەردۆگانی ووت "ئەم فریشتەیە شەیتان و جنۆکەی شەڕانگێزی دەخنکێنی، سیمبولی جیهانێکی پڕ لە ئاشتی و عەدالەتە".
– کتێبێکی ئەنجلۆ رۆنکالی (Angelo Roncalli (1881 – 1963) کە لە سالانی 1935 – 1944 لە تورکیا نوێنەری ڤاتیکان بوو، لە 1958 تا مردنی پاپای ڤاتیکان بوو، بە دەستی تورک ناسرابوو، پێشکەشی ئەردۆگان کرد.

هەندە سەرچاوەی رۆژنامەوانی ئاگادار نووسیوویانە پاپا، بە تایبەتی وەزیری دەرەوەی ڤاتیکان، زۆر بە روونی "نیگەرانی و پەرێشانی خۆیان بە دژی هیرشی تورکیا بەسەر عەفرین" دەربڕیووەو داوا "راگرتن و کشانەوەی لەشکری تورکیان کردووە".
بە پێی زانیارری و بلاوکراوەکانی کەنیسە کە لە شارەکانی ئیتالیا دەستی ئەمە کەوتووە ئەم بەچوونەی سەرەوە پشت راست دەکەنەوە. لە هەندە لەو بلاوکراونە بە پۆزەتیق باسی "پەیەدە، یەپەگە و یەپەژە" کراوە و داواکراوە ڤاتیکان هەموو هەولەکانی خۆی بخاتە گەڕ بۆ کۆتایهێنان بەم ترازیدیایە. لە راستی هەموو رۆژنامەکان ئاماژەیان

بەوەو کــــردووە کە بە دلنیایەوە لە چاوپێکەوتنەکــــان ڤاتیکان نیگەرانــی خۆی لە دژی دەســـتدریژی بەســـەر عەفریـــن و رۆژئـــاوا دەربڕیووە.

ئەردۆغان تابلۆیەک لە شاری ئەستەنبول پێشکەشی پاپا دەکات کە هی ســەردەمی سولتــان سولەیمــانی قــانونییە، لەگەل دیــوانی شــاعیری و فەیلەســوفی گەورەی ئێرانـــی، مەولانـــا جەلالەددینـــی رۆمـــی (1207 ئەفغانستان – 1273 زا قۆنیــای تورکیــا)، شاکــارە بەناوبــانگەکە “مەسنەوی” و لەگەل ژیاننامەکەی.

قەداسەتی پاپا تابلۆی ڤاتیکان و مەدالیەکە کە لەسەرە مێزەکەیە پێشکەشی ئەردۆگان دەکات، بۆی باس دەکات. مەدالیەکە ئاماژەیە بە “نەهێشتنی شەڕانگێژی و دونیایەکی ئاشتیخواز و عەدالەت پەروەر “. لە کاتی نووسینی ئەم وتارە یەکێک لە کچەکانم هاتە لام و سەیری ئەم وێنەیەی کرد و بە ئیتالی ووتی”بابە ئەردۆگان شەڕی لە دەم و چاو دەبارێ”.

وێنەی ئەو مەدالیەی پاپا پێشکەشی ئەردۆگانی کرد.

رۆژی 1 شوبــات بــانگەوازێکی بە پەلە و پڕ لە رێـــز و مرۆڤدۆســـتیم ئاراستەی قەداسەتی پاپا کرد، لسەر پەیجەکی خۆم بلاوم کردەوە، پاشان دەمودەست لەسەر دووی سایتی فەرمی ڤاتیکان دابەزاند، لە سەرەتا بۆ ماوەی سەعاتیک رایانگرت و پاشان بلاوکرایەوەو ئێستاش ماوە، هەمان شت بۆ سەرۆک کۆمار و سەرۆک وەزیران و وەزیری دەرەوەی ئیتالیا رەوانەکرد. داوامکردبوو کە لەم بارودۆخەی دەسدرێژی و هێرشی سوپای تورکیا بەسەر رۆژئاوای کوردستان، بە تایبەت لە عەفرین، بە گونجاوی نازانم پێشوازی لە دیکتاتۆرێکی وەک ئەردۆگان بکرێت، هەموو لایەکیش ئاگاداری بارودۆخی مافی مرۆڤ و ئازادییەکانی نێوخۆی تورکیان.. رۆژانە بە دەیان و سەدان هاولاتی سیڤیل لە باکور و رۆژئاوا دەبنە قوربانی بوردومانی تورکیا … تکام وایە، هەتا زووە، ئەم سەردان و پێشوازیکردنە هەلوەشیننەوە، رای گشتی ومۆڕال و شەرعیەتی نێودەولەتی دەستخۆشی و پشتگیریتان دەکەن…. هتد.

هاتنەکە لە هەلومەرجێکی تایبەت بوو، پەرلەمان و حکومەتی ئیتالیا هەلوەشاوەو کاربەڕێکەرن، خەریکی هەلمەتی هەلبژاردنن بۆ 4 نەورۆزی 2018. لەگەل ئەوەش زیـــاد لە 100 پەرلەمنتـــار، دادوەری گەورە، نووسەر، رۆژنامەنووس و ئەکادیم و مامۆستای زانکۆ ناڕەزایی خۆیان پیشاندا، داواینکرد “ئێمە لەگەل ئەم سەردان و پێشوازیە نین

و ڕەتدەکەینەوە بەلام ئەگەر هەر کرا ئەوە تکایە نیگەرانی و ناڕەزایی ئێمە و خۆتان ، سەبارەت بە دەستدرێژی و هێرشی بۆ سەر ڕۆژئاوا، بە سەرۆک کۆماری تورکیا و شاندەکەی بگەیەنن... هتد”.

ڕۆژی 30/1/2018 لە سەناتی ئیتالیا دیبەیتێک بە ناوی “ڕۆژاڤا لە سوریا شکستی بە داعش هێنا، ئەی ئێستا؟” ، بە دەیان ئەندام پەرلەمان، ڕۆژنامەنوس و بە بەشداری ئاسیە عەبدولا، لە ڕێگەی سکایپ، ئەنجامدرا و دەنگەکی زۆریدایەوە.
لە زۆربەی شارەکانی ئیتالیا خۆپیشاندان و دیبەیت و سیمینار سازکران و بەردەوامن، لە زۆر ئەنجومەنی شارەوانی و پەرلەمانی هەرێمەکان، کە ژمارەیان 20، بریار و راسپاردە لە دژی دەستدرێژی تورکیا بەسەر عەفرین پەسەند کران و بە تێپەڕبوونی کات کۆمەلانی خەلک و بە جۆش و خرۆشتر ئیدانەی تورکیا دەکەن و هاوکاری و پالپشتی بە ڕۆژئاوا دەردەبڕن.

لەم شارەی من لێی دەژیم، پیزە Pisa لە 22/1 تا 10/02/2018 3 جار خۆپیشاندانی جەماوەری و 2 دیبەیت کراوە، ڕۆژی 29/1/2018 ئەنجومەنی شارەوانی بە بڕیار و راسپاردە ئیدانەی هیرشی تورکیای کردو داوای کشانەوەی هێزەکانی تورکیا و هاوپەیمانەکانی لە داعش کرد... هتد.

پاپا و مەلاکانی ئیسلام

زۆربەی مەلاکانی ئیسلام، لە کوردستان، وەک پێویست و ئازایانە ئیدانەی هێرش و کوشتار و کاولکاری سوپای تورکیایان نەکردووە، هەندەکەش ئەردەگانیان بە خەلیفەی موسلمانان ناوبرد و پالپشت وپاساوی ناشەرعیان بە هیانەیەوە و خۆیان روو ڕەشی دونیا قیامەت کرد. داواکارین لە مامۆستا و زانایانی ئایینی پەیامی ئاشتی و ئاشتەوایی و هاوکاری و بەتەنگەوە هاتنی یەکتری و پێکەوە ژیانی پێکهاتەکانی کوردستان و ڕێزگرتن لە پرنسیپ و بەهاکانی ماف و ئازادیە بنەڕەتیەکانی بلاو بکەنەوە. داواکارین، بە تایبەتی ئەوانەی کرمانجی و تورکی زمانن، وتار و خوتبەکانیان تەرخان بکەن بە ریسواکردنی ئەردەگان و رژێمەکەی، هانی کۆمەلانی خەلکی کوردستانی باکور بدەن کە هەر جۆرە هاوکاری و کارکردنێک، بە تایبەتی جآشایەتی و ئەوانەی لە ریزی پۆلیس و سوپا و... هتد، کاردەکەن خیانەت لە گەل و نیشتمان دەکەن. ئەمەش پێچەوانەی بنەماکانی ئایینی ئیسلام و فەرموودەکانی پێغەمبەرە. دیفاعکردن لە نیشتمان، لە گەل و سەروەت و سامانی سروشتی و کولتوری ئەرکی

ئایینی و نیشتمانی هەموو کەسێکە، بە تایبەتی لەم کاتە ناسکە کە ئەردۆگانی فاشیست دەستی بە پەلامار و کوشتاری گەلەکامان، لە هەموو پارچەکان وولاتەکەمان کردووە، پێویستە مامۆستایان، لە تەک شەڕڤان و گەریلە و پێشمەرگە رۆلی ئایینی وئینساندۆستی مێژوویان ببینن.

ڤاتیکان و دامەزراوەکانی، بە تایبەتی پیاوە ئاینیەکان، هەمیشە دژایەتی خۆیان بۆ شەڕ و شەڕانگێزی دەبڕیووەو بەردەوامن.
پاپا فرانچێسکۆ، لە سالی 1936 لە بوێنس ئایرێس – ئەرجەنتین لە دایک بووە، لە سالانی 1960 – 1980 لە ژێر دیکتاتۆر و رژێمی سەربازی ژیانی بەسەر بردووە، ئازارێکی زۆر بەدەستی ئەم رژێمانە چێشتووە، خەباتێکی زۆری بۆ ئازادی و عەدالەتی کۆمەلایەتی کردووە، بە قەولی خۆمان "پێشمەرگەی دێرینە" و لە شاریش چالاکانە بەشداری لە خەباتی نهێنی و بە ئاشکرا کردووە. واتە زۆر لە نزیکەوە لە ئازارو مەرگەساتی ئەو گەل و کەمایەتیانە دەگات کە گیرۆدەی رژێمی فاشیست و شەڕانگێزی بوون.
هەر کەسێک کات و ئارەزووی هەبێت دەتوانێ تەماشای فلیمی "بە فڕانچێسکۆ یان فڕانسیس بانگم بکەن Chiamatemi Francesco و بە ئینگلیزی Call mi Francis بکات، فیلمەکە باسی ژیانی پاپا دەکات کە چۆن دژی فاشیست و زۆرداری خەباتی کردووە، هەمیشە لەگەل هەژار و دانیشتوانی گەڕەکەکانی گەمەدە و تەجاوز ژیانی بەسەر بردووە، لە سالی 2015 لە ئیتالیا بەرهەم هاتووە.

هیچ پاسا و مەنتیقێک نییە پاپا فرانچێسکۆ چاوپۆشی لە رەفتارە چەپەلەکانی سولتان و دیکتاتۆر ئەردۆگان بکات، بە دلنیایەوە نەیکردووەو ناشیکات بەلام وەک لە پێشەوە ئاماژەمان بۆ کرد، ڤاتیکان رێگە، ئامرازو پرۆتۆکۆلی تایبەتی خۆی هەیە تا نیگەرانیەکانی لەوە دەربڕێ.
لە ئایاری 1987 راپۆرتێکم بۆ ڤاتیکان نووسی و لە رێگەی گەورە قەشەی شارەکەم، قەسکەڤەی شاری پیزە و سەرۆکی دامەزراوەی کاریتاسی ئیتالی، دەن ئەنتەنیە چەکەنی، کە هەر لەم شارە دەژیا و دەستێکی زۆر نزیکم بوو رەوانە کرد. دوای 40 رۆژە، لە لایەن سکرتاریەتی پاپا، وەلامەکەم بەدەست گەیشتەوە و نووسراوە "نامەکەت گەیشتە دەستی قەداسەتی پاپا و زۆر خەمبارە بەو زانیاری و هەوالانەی باست کردووە. قەداسەتی پاپا دوعای خێر دەکات تاکو ئاشتی و ئارامی بۆ میللەتەکەت بگەڕێتەوە .... هتد".
لە 12/01/1991 لە شاری رۆما، بە وتارێک، بەشداری خۆپیشاندانێک، بۆ ئاشتی و دژی ئەگەری بەرپابوونی شەڕی رزگارکردنی کوەیت، کرد کە

زیاد لە دوو سەد هەزار کەس بەشداریان تیا کرد، لە کۆتایی ووتارەکە روم کردە قەداسەتی پاپا بۆ ئەوەی تراژیدیا و مەینەت و ئازارەکانی گەلی کوردستان لە بیر نەکات و نوێژو دوعای خێرمان بۆ بکات .. تاد”. دوای یەک رۆژ رۆژنامەنووسەکی رادیۆ و تەلەفزیۆنی ڤاتیکان پەیوەندی پێوە کردم بۆ چاوپێکەوتن، تاکو ئیستا ناوەو ناوە پەیوەندی و موقابەلەم لەگەل دەکەن، دواجار سەبارەت بە ریفرەندۆمەکەی 25 ئەیلولی 2017 بوو.

لە سالای 1994 داوام لەکرا لە دەرگای ڤاتیکان بدەین بۆ ئەوەی پێشوازی لە شاندەکی باکوری کوردستان بکرێت، ئەوکات کورد لە ئیتالیا زۆر کەم بوو و .. ئەوەبوو لە 14 نۆڤەمبەری 1994 شاندەک بە سەرۆکایەتی خوالێخۆشبوو د. عیسمەت شەرف ڤانلی سەردانی ڤاتیکانیان کردو چاویان بە قەداسەتی پاپای ئەوکات کەوت و یاداشتەکان، بە زمانی فەرەنسی، دایە دەستی پاپا و کۆپیەکم لە ئەرشیف پاراستووە. لە دوای هاتنی بەرێز ئۆجالان بۆ ئیتالیا، لە نۆڤەمبەری 1998، ناوە ناوە شاندی کوردی سەردانی ڤاتیکانیان کردووە و هەندێجاریش چاویان بە پاپا کەوتووە. باسی سەردانی کاربەدەستانی بە ناو حکومەت – ئیدارەی باشور ناکەین.

لە ماوەی ژیانم لە ئیتالیا زۆر قەشە و پیاوی ئایینی کریستیانیزم ناسیووە، بە گشتی کراوەو تەلەرانستن، بە برایەتی، ئاشتی و یەکسانی و عەدالەت کارد دەکەن. ئەو هەمووە ئاوارانەی روو لە ئەوروپا دەکەن، بە خەلکی کوردستانیش، ئەگەر یارمەتی و باوەشی گەرمی کەنیسە نەبێت زۆریان لە برسان و سەرما و سەل و نەخۆشی دەمرن.

حوکومەتی ئیتالیا

بە پێی رۆژنامەکان حوکومەتی ئیتالیا حەزینەکردووە لەم هەلومەرجە ئەردەگان سەردانی وولات بکات بەلام لەبەر ئەوەی ئەردەگان، بە فەرمی، بۆ ڤاتیکان دێت “ناچار”بوون پێشوازی لێبکەن. لەگەل ئەمەشدا ئەردەگان لە لایەن سەرۆک کۆمار و سەرۆک وەزیران، بە کامیل پرۆتۆکۆلی دیپلۆماسی، پێشوازی لێکرا.
کاتی خۆی لە 13/11/1998 کاتێک رێبەری پ . ک. ک. گەیشتە ئیتالیا حکومەتی تورکیا زۆر بە دڕندەیی هێرشی کردە سەر ئیتالیا وداوای رادەستکردنەوەی بەرێز ئۆجالانیان کرد بەلام، لە سەرەتا، حکومەتی ئیتالیا جگە لە رەتکردنەوەی داواکە وا خۆی پیشاندا کە بەرگەی گەف و هەڕەشەکان دەگرێت. لە تورکیا هەڵمەتێکی سەرتاسەری دژی ئیتالیا

بەر پا کرا، بایکۆتی کالای ئیتالی و گەشتکردن بۆ ئیتالیا راگەیندرا… هتد. ئەمە لە کاتێک بوو کە پەیوەندی ئەم دوو وولاتە ریشەیەکی کۆنی مێژوویی هەیە، زۆربەی یاسا مەدەنی و پەنالیەکانی سەردەمی مەسۆلینی، فاشیزمی ئیتالی، کت و مت لە تورکیا کۆپی کران.

لەژێر فشاری سیاسی و ئابوری ئیتالیا ناچارکرا مافی پەنابەری بە ئۆجالان نەدات، سەرگوزەشتەی ئەدیسەی رێبەری پ. ک و گەلە کەمەکی دەزگا موخابەراتیە نەودەولەتیەکان و دەستگیرکردنەکەی، لایەن کەسانی پسپۆر و بە ئاگاتر، زۆری لەسەر نووسراوە و سالانە، لە 15 شوبات بە خۆپیشاندان و پرۆتیست و دیبەیت و داستانی گەریلاکان یادی دەکریتەوە. بۆیە پێویست ناکات ئەمە، جگە لە دووبارە ئیدانە و مەحکومکردنی ئۆپەراسیۆنی فڕاندنی بەرێز ئۆجالان، هیچی لەسەر بنووسین

لە راستی پەیوەندی بازرگانی نێوان ئیتالی – تورکیا زۆر بەهێزە، ئێستا زیاد 1500 کۆمپانیای گەورە و بچووکی ئیتالیا لە تورکیا کار دەکەن و رۆلی گرنگیان لە گەشەی ئابوری ئەم وولاتە هەیە، گومژەی هەناردەو هاوردەی هەردوو وولات خۆی لە 20 ملیار یورۆ دەدات، ئەردۆگان لە چاپوکەوتنەکانی پێش و کاتی سەردانەکە رایگەیاند کە دەیەوێت لە سالی 2022 بگەیەنێتە 30 ملیارد. لەم سەردانەش ژمارەیەک رێکەوتن و پرۆژەی بازرگانی و بیزنس واژۆکراون. دیارە ئەردۆگان ئیمتیازی باشی بە کۆمپانیاکانی ئیتالیا داوە و بە ئەوەی دەرزەک بخاتە نیو وولاتانی یەکیتی ئەوروپا و وا خۆی پیشان بدات کە دوورە پەرێز و بە تەنها نیە و هیچ ترسەکی لە ئیمبارەگی سەر وولاتەکەی نیە. ئەردۆگان بە مانەوەی لە دەسەلات ئامادەیە مولک و سامانی وولاتەکەی، وەک زۆربەی دیکتاتۆرەکان، هەرزان فرۆش بکات تەنها بۆ ئەوەی، بە روالەت، دەست و هاوپەیمان بۆ خۆی بدۆزێتەوە

وەک لە پێشەوە ئاماژەی بۆ کرا کە ئەردۆگان لەگەل شاندەکی بالا و فراوان سەردانی کرد، رۆژنامەکانی ئیتالی باسی واژۆکردنی چەند کۆنتراکتی چەک و کەلوپەلی سەربازی، بە بەهای 2 ملیارد دۆلار، کرد. دیارە ئەم رێکەوتنانە، هەمووی، پێش سەردانەکە کاریان لەسەر کراوە. ئەردۆگان و شاندەکەی ئەم دوو رۆژەی لە رۆما میوانی هۆتێلی “ئەکسەلسوار Excelsior ” بوون کە لە سالی 2015 وولاتی قەتەر کڕیوویەتی. هەر رۆژی 5 شوبات، لەم هۆتێلە، دوور لە چاوی میدیاکان، ئەردۆگان لەگەل سەرمایەدار و خاوەن کۆمپانیاکانی ئیتالی کۆبوەوە.

ئەردۆگان و کۆمەلگای نەودەولەتی.

ئەردۆگان لە پرۆژەی دەرزخستەنە نەو یەکێتی ئەوروپا ، لە بەر ئەم هۆیانە، سەرکەوتوو نەبوو:

1.رۆژی 6 شوبات، بەر پرسی سیاسەتی دەرەوەی یەکێتی ئەوروپا، فێدەریکا مۆغەرینی، لە کاتی کۆبوونەوەی پەرلەمانی ئەوروپا، رایگەیاند کە "ئەمە زۆر نیگەرانین لە کردنەوەی بەرەیەکیتری تورکیا لە باکوری سوریا، وولاتێک کە سالانێکی زۆرە گیرۆدەی جەنگی ناوخۆ بووە، ئەم کردەوانە دەرئەنجامی سیاسی زۆر خراپیان لە ناوچەکە دەبێت". لە کاتایی هەشیاریدایە ئەردۆگا کە "تەنها چارەسەری سیاسی زامنی ئاسایش و سەقامگیری تورکیا دەکات".

2. رۆژی 8 شوبات پەرلەمانی ئەوروپا بریارێکی دوورو درێژی سەبارەت بە بارودۆخی مافی مرۆڤ لە تورکیا و هەرش بەسەر رۆژئاوا، بە زۆرینەی دەنگ، پەسەند کرد، هەر حکومەت و دەولەتێکی خاوەن مەیال ئەگەر ئەم بریارە بخوێنێتەوە پێویستە شەرم دایگرێت کە هاوپەیمانی، سەربازی و بازرگانی، دەولەتێکی وەک تورکیای ئەردۆگانە.

پەرلەمانئ ئەوروپی لە بەیارەکە، زۆر بە کورتی، ئاماژە بەوە دەکات:

– هەرشی تورکیا بەسەر عەفرین و یەپەگە هەڕەشە بەسەر ئاشتی و سەقامگیری نآوچەکە دروست دەکات.

– حوکومەتی تورکیا، لە ریگەی پۆلیسی نەودەولەتی – ئینتەرپۆل، نیازی گرتن و رادەستکردنەوەی نەیارە سیاسیەکانی دهەیە.

– مافکانی مرۆڤ، لە هەموو ئاستەکان و هی هەموو چین و توێژەکان، پێشێل کراون، ئازادیەکان بەرتەسک بوونەتەوە.

– هەزاران پارێزەر، رۆژنامەنوس، میدیاکار، نووسەر و ئەدیب، چالاکوانی کۆمەلگەی مەدەنی … تاد خراونەتە زیندان.

– سەرۆکی زیاد لە 100 شارو شارۆچکە و 10 پارێزگاری هەلبژێردراو لەلاین هاوولاتیان، زۆربەیان سەر با پارتی هەدەپەن، گیراون یان لە پۆستەکەیان دوورخراونەتەوە و بە کەسانی سەر بە حوکومەت پڕ کراونەتەوە.

– کەمایەتی کریستیان قوربانی راونان و چەوسانەوەیەکی دڕندە بوون کە لە لایەن حکومەت و مەئمورەکان ئەنجام دەدرێن، سامانی کولتوریان لە بەرامبەر هەڕەشەی، بە یەکجاری، لەناچووندایە، لەوەتەی ئەردۆگان و ئاکەپە گەیشتوونەتە دەسەلات پرۆسەی توندڕەوی و بە رادیکالبوونی ئیسلام پەرەی زۆری سەندووە.

– ریفۆرمی دەستوری تورکیا، لەسەر ئاستی دیموکراسی و مافی مرۆڤ، هەنگاوەکە بە گەڕانەوە بەرەو دواوە.

– داوا لە وولاتانی یەکێتی ئەوروپا دەکات بە ئەوەی کەتایی بە

پرۆسەی بە ئەندامبوونی تورکیا بهێنن.
– داوا لە تورکیا دەکات، دەست بەجێ، ئاگر بەس رابگەیەنێت وسوپاکەی لە سوریا بکێشێتەوە، ئیدانەی هەر جۆرە کردەوەیەکی سەربازی تورکیا دەکات.
– داوای هەموار و هەلوەشانەوەی "یاسای دژە تیرۆر" دەکات کە بە زۆری دژی ئۆپۆزیسیۆنی دیموکرات و کەمایەتیەکان بەکار دێت.
پەرلەمانی ئەوروپا داوا دەکات ئەم بڕیار و راسپاردانە بۆ جێگری سەرۆکی کۆمسیۆن، بەرپرسی بالای سیاسەتی دەرەوە، کۆنسل، کۆمسیۆن، حکومەت و پەرلەمانی وولاتانی یەکێتی ئەوروپا و حکومەت و پەرلەمانی تورکیا رەوانە بکەت.

لە ئیتالیا، ئەوەندەی من ئاگادارم، لە 5 پەرلەمانی هەرێمەکان، کە ژمارەی دانیشتوانیان خۆی لە 20 ملیۆن کەس دەدات لەگەل زیاد لە 20 ئەنجوومەنی شارەوانیەکان بریاری ئیدانەی هێرشی سەربازی تورکیا بۆ سەر رۆژئاوا پەسەند کروان، هاوسۆزی و هاوکاریان بۆ گەلی کورد، بە تایبەتی بۆ رۆژاڤا دەربیووە.
لە زۆربەی شار و شارۆچکەکانی ئیتالیا خۆپیشاندانی ناڕەزایی و کۆڕو سەمینار سەبارەت بە دەستدرێژی و پەلاماری تورکیا بۆسەر گەلی کورد ئەنجامدراون.
لەم سەردانەی ئەردەگان بۆ سەدان رۆژنامەنووس و میدیاکاری بیانی ئامادەبوون، لە رۆژی 5 شوبات، رۆژی سەردانی ئەردەگان، نیوەی کوچە و کۆلانەکانی شاری رۆما داخرابوون و 3500 پۆلیس و سەرباز و قەناس ئەرکی ئەمنیەتیان پێ سپێردرابوو، بە قسەی رۆژنامەکان ژمارەیەک کۆماندۆ و قەناسی تورکیاش بەشدار بوون.
ئەم میدیاکارانە، بە شی هەر زۆری، باسی فاشیەتی ئەردەگان دەستدرێژی سوپای تورکیایان بۆ سەر رۆژاڤا کرد، لە 4 شوێنی رۆما خۆپیشاندان و سیتین بەڕێوە دەچوون، لەبەر ئەوە سەردانەکەی ئەردەگان بۆ لای پاپا و حوکومەتی ئیتالیا زۆر بە کەمی ئامازەی بە کرا.
هەر لەبەر ئەوە ئەردەگان لەم سەردانە هیچ کۆنفەرانسێکی رۆژنامەوانی نەکرد، تەنانەت سەرۆکایەتی کۆمارو وەزیرانی ئیتالیا، بە فەرمی، راگەیاندن و بەیاننامەیان بلاونەکردەوە.
لەبەر ئەوە دەتوانین، بە بێ دوو دلی، بلێین کە سەردانەکەی ئەردەگا بۆ ڤاتیکان و ئیتالیا زیانی لە قازانجی زیاتر بووە.
لەسەر ئاستی سیاسی نێودەولەتی تورکیا لە پاشەکشە و لە دەستدانی سەنگ و هێزدایە:
– بەرخۆدانی رۆژاڤا، بە تایبەتی لە عەفرین، لە لوتکەی فیداکاری و

جوامێریدایە، سوپاسی تورکیا و داعشە هاوپەیمان و جاشەکانی، لە
رووی مەعنەوی، بەزیوون و بە هۆی کوشتاری مەدەنی ریسوا بوون.
– رووسیا، لە زاری وەزیری دەرەوە لاڤرۆڤ، زیاد لە جارێ
رایگەیاندووە کە "بەبێ بەشداری پێکردنی کورد، هاولاتی رەسەن و
پێکهاتەی سەرەکی، کێشەی سوریا چارەسەر نابێت و، پێویستە زامنی
مافەکانیان بکرێت". ئەمە بە خۆی شکستێکی گەورەی ستراتیژی
ئەردۆگان پیشاندەدات کە بە هەموو هێزو توانای هەولی رەتکردنەوەو
دوورخستنەوەی کوردی داوەو دەدات.
– نوێنەری نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ سوریا، ستێفان دی میستورا،
رایگەیاندووە "بۆ دۆزینەوەی چارەسەرێکی سیاسی و بە ئاشتیانەی
کێشەی سوریا پێویستە کورد بەشداری لە کۆنفرانس و کۆبوونەوەی
نێودەولەتیەکان بکات .. هتد".
– هاوپەیمانی نێودەولەتی، بە سەرۆکایەتی ئەمریکا و ناتۆ، لە زۆر
بۆنە و کۆڕو کۆبوونەوە، بە ئاشکرا، دەلێن "پەلاماری تورکیا بۆ سەر
باکوری سوریا و شەڕی عەفرین دەبێت هۆی سەرهەلدانەوەی داعش،
داوادەکەن هەموو هەولەکان لە دژی رێکخراوی تیرۆریستی داعش چڕ
بکرێنەوە نەک لە دژی کورد لە باکوری سوریا".
– قەداسەتی پاپاش، بە زمان و مەتەدی خۆی، داوای چارەسەرێکی بە
ئاشتی و سیاسیانەی کرد کە ئاشتەوایی سەرتاسەری دابین بکات.
– سەبارەت بە فەلەستین و قودس تورکیا، تەنها قسە دەکات، هیچ سەنگ
و کێش و رۆلی کاریگەری لەسەر ئەم دۆزە ئالۆزو ناسکە نیە و نابێت.
ئەوە چەند رۆژێکە ئیتالیا و تورکیا، لەسەر قوبرس، شیر وتیر
لەیەکتر دەسوون. لە 8 شوبات تورکیا رێگەی لە کۆمپانیایەکی گەورەی
دەولەت، ئێنی ENI ئیتالیا، گرتووە کە بە هاوبەشی کۆمپانیای
تۆتالی Total فەرەنسی، کاری پشکین و بیر لێدان بۆ دۆزینەوەی نەوت
گاز لە ئاوەکانی قوبرس بکات. ئەم وولاتە، قوبرس، لە سالی 1974 لە
لایەن تورکیا، بەشی باکور، داگیر کراوە. وەک دەلێن " مانگی
هەنگوینی نێوان تورکیا و ئیتالیا هەفتەیەکی نەخایاند…!" کەشتیە
جەنگیەکانی تورکیا خۆیان لە کەنارەکانی قوبرس نزیک کردۆتەوەو
رێگەیان لە کەشتیە ئیالیەکان گرتووە کە دورگە دەستکردەکان بگەونە
ئاوەکان تاکو بنکەی کار کردن دابنێن و دەست بە کاری پشکنین
بکەن. ئەردۆگان گەف و هەرەشە دەکات و دەلێ "رێگە بەکەس نادەین
کاری پشکین، بەبێ رەزامەندی قوبرسی تورکیا، بکات و هەشداریش
دەدەم کە ئەم پرۆژەیە هەڕەشە لە قوبرسی باکور و تورکیا دەکات
بۆیە داواکارم کەس سەبری ئیمە تاقی نەکاتەوە و هەلی سور
نەبزینیت". لە راستی ئەردۆگان، وەک لە کوردستانی باشور، لە
رێگەی حوکومەتی کارتۆنی ، لە قوبرسی باکوری تورک نەژاد، دەست

بەسەر سامانی نەوت و گاز بگرێت.

ئەردۆگان دەزانێت کە پشکنین و بیرلێدان بە دەرهێنانی نەوت و گاز لە دوور مەودا خزمەت بە قوبرسی یۆنانی دەکات و دەبێتە هۆی پێشکەوتن و بوژانەوەی ئەو بەشە، ئەگەری یەکگرتنەوەی هەردوو ئیدارەکە، تورک و یونانی، نزیک دەکاتەوە. تورکیا حەز بەو یەکگرتنەوەیە ناکات و دژی دەوەستێتەوە. دەسەلات و رژێمی ئەردۆگان لەسەر ململانێ و گرژبوونی پەیوەندیە ناوچەیی و نێودەولەتیەکان ئیدامە بە ژیانی خۆی دەدات. ترسێکی زۆریان لە ئاشتی و ئارامی نێوخۆو دەڤەرەکە هەیە، بۆیە هەولی دروستکردن و فو لێکردنی ئەم جۆرە گرژیانە دەدات.

ئیتالیاش سورە لەسەر دانانی ئەم دورگە دەستکردانەو دەستکردن بە پشکینن و بیرلێدان و باوەڕیشی وایە ئەم چالاکیانە لە سنوری یاسای نێودەولەتی ئەنجام دەدرێت.
لەم گرژیە نوێیە هەموو یەکێتی ئەوروپا و ناتۆ پالپشتی لە ئیتالیا و قوبرسی یونانی دەکەن، واتە تورکیا "دوو سەشی لەدەست تەپیە".
سەرۆکی کۆمسیۆن ژان کلود یونکەر Jan Claude Juncker و کونسلی یەکێتی ئەوروپا، دۆنالد توشک Donal Tusk، بە توندی نیگەرانی خۆیان بەرامبەر هەلوێست و هەڕەشەکانی تورکیا راگەیاندووە و دەلێن قابیلی قبول نیە هەڕەشە لە هیچ وواتێکی ئەندام بکرێت، سکرتێری "ناتۆ"ش هاتەتە دەنگ و داوا لە تورکیا دەکەن ریز لە پرنسیپ و شەرعیەتی نێودەولەتی بگیرێت.

سەرۆکی پەرلەمانی ئەوروپی، ئەنتۆنیۆ تەیانی Antonio Tajani، دەلێ "بە شەخسی لەگەل سەرۆکی قوبرس پەیوەندیم کرد، هاوکاری و پالپشتی هەموو یەکێتیم پێ راگەیاند، لەم قەیرانە ئەوە تورکیایە پێشێلی یاسای نیودەولەتی دەکات، سوود لەم گەف و هەڕەشانە نابینی… هتد".

ئەگەر بە چاوێکی واقیعی و لۆجیک تەماشا بکەین، بە بۆچوونی من، دەبینین هەرگیز تورکیا وەک ئەمڕۆ هەستی بە شکست، لاوازی و تەنیایی و بێ دەست و هاوپەیمان نەکردووە. تورکیا دەیان هاوولاتی ئەوروپی، بە بیانوی هیچ و پوچ، خستۆتە زیندان و وەک بارمتە رەفتاریان لەگەل دەکات، واتە هەرەشە لە وولاتەکانیان دەکات تا ملکەچی داخوازیەکانی ئەردۆگانی دیکتاتۆربن. ئەم رەفتارەش لە یاسای نێودەولەتی بە تاوان و کاری "تیرۆریست"ی لە قەلەمدراوە. کار گەیشتۆتە ئەوەی ئەردۆگان، بە زمانی بازاڕی و شەقاوچیانە، پێی لە بەڕەکە زیاتر درێژ بکات و بلێ " هەشتا ئەمەریکا شەقازلەی

عوسمانلی نە خواردووە… هتد “. هەر بۆیە لە زۆر لاوە، لە سەر ئاستی نێوخۆی تورکیا و دەرەوە، داواکاری و دەنگی “راگرتن و وەستاندن”ی ئەردۆگان، هەتا زووە، لە بەرزبوونەودایە.

چاکسازیی راستەقینە … سەباح شێخانی

چاکسازی راستەقینە پایەکانی حوکمڕانی و هەلومەرجی ژیانی هێمن و تەندروست لە کۆمەڵگەدا دەرەخسێنێ، دەتوانین راپەرینی بەهاری ساڵی 1991 ی خەڵکی کوردستان وەك گەورەترین چاکسازی سیاسی ئەژماربکەین، چونکە کۆتایی هات بە دەیان ساڵی ژێردەستەیی و هەژاری و بێ ناسنامەیی، بەجۆرێك هەرێمی کوردستانی گواستەوە بەرەو قۆناغی حوکمڕانی یاسایی و دیمۆکراسی، دوای تێپەربونی 27 ساڵ بەسەر ئازادی و حکومڕانی خۆماڵیدا، بەڕەچاوکردنی بارودۆخ و گۆڕانکارییەکانی کۆمەڵگە، وا دەخوازێت پێشکەوتنی زیاتر بێتەکایەوە، یەکەم هەنگاویش بەرەو پێشکەوتن دەستبردنە بۆ چاکسازی.

چاکسازی بەندە بە ئاستی رۆشنبیری و پێشکەتنی کۆمەڵگەوە، لە هیچ قۆناغێکی مێژوودا، پڕۆسەی چاکسازی بێ گیروگرفت نابێت لەبەر ئەوەی بەرژەوەندی نارەوای هەندێ کەس دەکەوێتە مەترسییەوە، ئیتر دەست دەکەن بە نارەزایی لابەلا، دڵگرانبوونی رێژەیەکی کەمی خەڵك، بەڵام هەر هەنگاوێکی راستەقینە بەرەو چاکسازی، یەکسان دەبێت بە بەرزبوونەوەی ک□رقی رازیبوونی جەماوەر و جوانترکردنی دەسەڵات.
چاکسازی پێویستی بە زەمینەیەکی لە بار هەیە، هەرێمی کوردستان بە قۆناغێکی زۆر سەخت و دژواردا تێپەڕدەبێت، وەك هەر شوێنێکی دیکەی ئەم جیهانە پێویستی بە چاکسازی و پێداچوونەوە هەیە.

دروستکردنەوەی متمانە بەوە دەکرێت کە لە بڕیارەکانی چاکسازی بەرژەوەندی خەڵکی هەژار و کەمدەرامەت و مووچەخۆر لە سەرووی هەموو بەرژەوەندییەکانی دیکەوە بێت، دەستبکرێت بە پرۆسەی سزادانی ئەوانەی لەسەر حیسابی سامانی گشتی دەوڵەمەند بوون، داهاتەکان

شەفافتر بکرێن و هەمووجۆرە نادادیەك لە دابەشکردنی سامان و پۆست و وەزیفەی گشتی پێداچوونەوەی بنەڕەتی پێدا بکرێت، قۆرخکاری نەمێنێت، بازرگانی لە بەرپرسە باڵاکان قەدەغە بکرێت، موڵك و ماڵی هەرێم پارێزراو بێت و نەهێڵدرێت چیدیکە زێدەڕۆیی بکرێتە سەر، چاکسازی دەستپێکێکی باشە بۆ ئەوەی راشکاوانە پەنجە بخرێتە سەر برینەکان.

هیچ کەسێك لە چارەنووس و ئیرادەی گەل باڵاتر نییە، میللەتیش دادپەروەری و نوێبوونەوەی دەوێت، چارەنووسمان بە سەرکەوتنی چاکسازییەوە گرێ دراوە، دەبێ بڕیارەکانی چاکسازی هەموو سێکتەر و کەس و لایەنێك بگرێتەوە، نابێ کەس حەسانەی هەبێت و نابێت هیچ بابەتێکیش هێڵی سوور بێت.
چاکسازی پرسی مانەوە و زیندووێتی دامەزراوەکانە، هیچ دامەزراوە و دەزگایەك بەبێ چاکسازی توانای بەردەوام بوونی نییە، چەندە پرۆسەی چاکسازی دوابخرێت، دەرهاویشتە نەرێنییەکانی زیاتر دەبێت.

دوو شیعری خۆشەویستی ... نزار قبانی

وەرگێڕانی بێ دەستکارییەوە:
پشکۆ ناکام

-____________

لە نێوان دوو خۆشەویستیا
"تۆ" م خۆش ئەوێ
لە نێوان یەکێک
ماڵ ئاوایی لێکردم
و
یەکێک بڕیارە بێت
لێرە و لەوێ
بۆ "تۆ" ئەگەڕێم

وەک ئەوەی هەموو سەردەمەکان
سەردەمی تۆ بن….
وەک ئەوەی هەموو گفتەکان
بڕژێنە چاوەکانتەوە
ئەم هەستە
کە شەو و ڕۆژ لە گەڵمایە
چۆن بۆت روون بکەمەوە
کە کاتێک میوانی
جوانترین ئافرەتم
چۆن وەک کۆترێک
یەیتە خەیاڵم
و
لە نێوان دوو ژوانا
و
لە نێوان دوو ژنا ….
و
لە نێوان شەمەنەفەرێک
کە دێت و
شەمەنەفەرێک کە ئەڕوات
پێش سەفەر کردن
تەنها پێنج دەقیقەم هەیە
بانگتکەم بۆ کوپێک چا
تەنها پێنج دەقیقەم هەیە
کەمێک
لە ئەحواڵت بپرسم
باسێکی خەمەکانمت
بۆ بکەم….کەمێک
تەنها پێنج دەقیقەم هەیە..
ژیانمی تیا بگۆڕیت
کەمێک….!!
ئەم پارچە پارچە بوونە
ئەم تێکشکانە
ئەم ئازارە دوور و درێژە
بە چی ناو ئەبەیت
و
خیانەت چۆن ئەبێ
بە چارەسەرێک ؟،

و
چەن دوو ڕوویی ئەبە
بە کردارێکی جوان…!
لە نێوان ووتەی سەزداریا
لە هەموو زمانەکانا
ووتەیەک هەیە
بە “تۆ ” ووتراوە
و
لە نێوان کاتی ڕابواردن
و
کاتی نووسینا
کاتێک هەیە
کە تیایا دەریا
پڕ ئەبێ لە گوڵاڵە
لە نێوان دوو
دڵۆپ مەرەکەبا
کاتێکمان ئەبێ کە تیایا
لە نێو وەرزەکانا بنووین
و
لە نێوان پایز و زستانا
وەرزێک هەیە
کە ناوی ئەنێم :
وەرزی گریان..
کە رۆح(نفس) تیایا
لە هەموو کات زیاتر
لە ئاسمان نزیکترە
و
وەک لە یەک چونی پیتەکانی
تایپ .……
هەموو ئافرەتەکان لە یەک ئەچن
و
لەو ساتانەی
هەڵوەستی تیا نیە..
عەشق……
ڕق………..
بروسکە….
شیعر……..

پەخشان ......
هیچ شێکی تیا نیە
و
لە پشتەوە ئەڕۆم
ئەچمە هەموو فرۆکەخانەکان
لە هەموو ئوتێلکانا
بۆت ئەگەڕێم....
و
لە ساتەکانی
بێزاری.....
دا بەزین.....
ڕوخان....
بە تاڵی........
بۆشایی......
و
لە ساتەکانی خۆکوشتنی
ئومێدەکان
و
مەرگی تکا و نزا....
و
لە ساتە دژ بە یەکەکانا
و کاتێک خۆشەویستی
.... و خۆشەویستەکان
ئەبنە دژم
و
هۆنراوەکان ئەبنە دژم
لەو ساتانەی خۆم بە تەنیا
لەسەر ڕێگای غەمباری
بۆ چەن چرکەیەک...
ژیانم ئەبێ بە باغچەیەک
پڕ لە گوڵ..
لەساتە وەختێکی کەم
کە بێ چاوەڕوانی
شیعرم بۆ دێ......
و
دەقیقەکان پڕ ئەبن لە تەقیننەوە
، هەر ئەو ساتانەی

نووسین ......
ئەبێ بە کۆتایی...و..
خۆ کوشتن،،،،
لە نێوان دوو پەنجە و دەفتەرەکانا
وەک پەپولە ، ئەفڕیت
ئیتر چۆن لەدوو بەرەیا
بجەنگم.!!
چۆن بەسەر دوو کیشوەرا
خۆم دا بەشکەم...!!
چۆن خەڵکانی تر بدوێنم
و
چۆن لەگەڵ کەسانی تر دانیشم !
کە تۆ لە جومگەی هەردوو
دەستما
سەفەر ئەکەیت...و
لە نێوان جوانەکانی
هەموو رەگەز و ڕەنگەکانا
و
لە ناو سەدان ڕوخسار
کە باوەرم پێیان کرد و نە کرد
و
لە نێوان " زام" ێکا
کە بۆی ئەگەڕێم...
و بۆم ئەگەڕێت
بیر لە سەردەمە ئاڵتونیەکەت
ئەکەمەوە
سەردەمی مۆمەکان..
سەردەمی بغوردەکان
و
بیر لە سەردەمەکەی
تۆ ئەکەمەوە
کە مەزنترین سەردم بوو...
ئەم هەستە بەچی ناو ئەبەیت...؟
چۆن ئەم ئامad□ بوون و نەبونە
شی بکەمەوە...؟
چۆن لێرە و لەوێش بم..!
چۆن ئەیانەوێ بیانبینم

کە جگە لە تۆ
لە سەر ئەرز
ئافرەتێکی تر
نابینم….
کاتێک ئەبمە خۆشەویستی یەکێکی تر
" تۆ" م خۆش ئەوێ
کە بۆ ئێوارە خواردنێک
یەکێکی ترم لە گەڵا یە
" پێک" ی تۆ ئەخۆمەوە
کاتێک ناوی ئەبەم
زمانم تەتەڵە ئەکا ….و
ناوی ئۆ ئەهێنم ……
لە نان خواردنەکەشا
بە بەراورد کردنی
پەنجەکانی تۆ و ئەو
خۆم خەریک ئەکەم..!
کاتێک کە لەچکە ئاوریشمی□کەی
ئەخەمە سەر شانی، :
هەست ئەکەم
بووم بە " موهەڕیج" ێک
و
کاتێک لە نێوان سۆزم بۆ تۆ
و
سۆزم بۆ ئەو
بەراوردێک ئەکەم
هەست ئەکەم خیانەت ،
لە "ڕاستی/ حەقیقەت " ئەکەم…
ئەمە بە چی ناو ئەبەیت :
دوو ڕوویی..؟
ڕوخان……؟
ڕا کردن….؟
ناسروشتی؟
شێتێتی..؟
و
چۆن لای تۆ بم
و
وای نیشان بەم

لای ئێوم…!!!

2018 / شوبات /

بۆچی دەرۆم بۆ دەنگدان و دەنگ بەکەس نادەم ؟ … عیماد عەلی

دوور لە شەروشۆر و ململانێی حزبی و گرژی و توندوتیژی و ئالۆزی و فراوانکردنی ناکۆکی نێوخۆیی و ناتەبایی و تێکدانی کاری حزبی راست و دروست، ئەگەر گەلی کوردستان بیەوێت لە ماوەیەکی گونجاودا سەرجەم حزبەکانی ئەمرۆی سەرساحەی سیاسی کوردستان پەراوێزبخات و، نەهێزی عەسکەری و نەش پارە دادیان بدات و نەش کۆنە سەرکردەی ئەم حزبانە هەر یەك بە ناوێکەوە دووبارە بە رێکخراوێکەوە لە ناخدا هەمان پێکهاتە و لە شێوەدا گۆراو و بە هەر ناوێکەوە بێت خۆیان بکەنە سەرراستی میلەت وسەرهەڵبدەنەوە، دەبێت بە خۆرسکانە و لە ماوەیەکی گونجاودا بە هێمنی و ئاشتی و پشودرێژی، بەرە لە ژێر پێی ئەم حزب و سەرکردە گەندەڵانە دەربکرێت و واقعەکە بە شێوەیەکی زۆر هێمنانە بگۆردرێت و ئۆپۆزسیۆنێکی راستەقینەی هەڵقوڵاوی ناخ و لە نێو بژێوی ژیانی خەڵکەوە بەدوور لە دیاریکردنی سەرکردەی پێشوەخت بنیاتبنرێت و، هێزی گەلی کوردستان لە پشتیەوە بێت و نیمچە راپەرینێکی سیاسی ئاشتیانە بەرپا بێت. ئەمەش چۆن دەبێت؟

*گەلی کوردستانی نارازی(بێگومان زۆرینەی رەها پێکدێنن بە حزبی و بێ لایەنیانەوە) هەر یەکەو لای خۆیەوە بروات بۆ دەنگدان وەك رەتکردنەوەی سەرجەم حزبەکانی بەشداربوو لە هەڵبژاردن کارتەکەی خۆی بە شێوەیەکی روون سپی بکاتەوە و وای لێبکات کە حزبەکان نەتوانن ساختەی بکەن و بۆ خۆیانی تۆمار بکەن.
*هەر یەکەو لای خۆیەوە بە فراوانی و ئاشکرا، هەوڵی هاندانی خەڵك و خزم و کەسوکاری خۆی بدات کە بەفراوانی برۆن بۆ دەنگدان و نەهێڵن کارتەکانیان بدزرێت و بە ساختە بۆ لایەنەکانی تر بەکار بێت و بەهەموو شێوەیەك سپی بکەنەوە و پیشانی بدەن کە ئەوان نارازین و رێژەی نارەزایانی میلەت بۆ جیهان دەربخەن.

* هەوڵدان بۆ ئەوەی ئەو رۆژەیەی دەنگی سپی دەدەن و نارازین، لە پاش هەڵبژاردن خۆیان بە شێهوەیکی خۆرسکانە راستەوخۆ بێت یان ناراستەوخۆ لەسەر مینبەری گەلەوە و بەهەر جۆرێك بێت راوبۆچونی خۆیان دەربرن و بۆ رەتکردنەوەی سەرجەم حزبەکان چالاکی جۆراوجۆر بکەن و هەڵوێست بنوێنن" ئەو کاتەش لە منداڵدانی واقع و بارودۆخی گەلی کوردستان رێکخراوێکی سەردەمانەی نوێ و بە شێوەیەکی روون دەردەکەوێت و ئەم گەندەڵانە تور دەدرێن.

* لەماوەی چوار ساڵی داهاتوودا، هێزێکی جەماوەری نوێ چەکەرە دەکات کە خەڵك و گەنجان و نەوەی نوێ بەدوور لەم ساختەچیانە دەتوانن لە ژێر هەر ناوێکدا بێت سەرپەرشتی ئەو هێزە جەماوەریە بکەن و بە شێوەیەکی راستەوخۆ رێکبخرێن و لە کاتی گونجاو و لە هەڵبژاردنەکانی داهاتوودا بەشداری بکەن. تەنها بەو شێوەیە دەتوانن ئەڵتەرناتیڤی بەهێزی راست و هەڵقوڵاوی ناخی خەڵك بۆ سەرکردایەتی و رێکخراو و حزبە گەندەڵەکانی ئەمرۆ بدۆزنەوە. ئەمەش هێزی جەماوەر و خەمخۆری و خەڵکی زۆر دڵسۆز کە تا ئێستا وەك دانسقە دەستدەکەون و ماون؛ دەتوانن بە شێوەیەکی زۆر زانستیانە و بە دیقەت لەماوەی چەند ساڵێکدا بەشداری بکەن، بۆ ئەوەی بارودۆخی کوردستان راست بکەنەوە و بیگەرێننەوە بۆ خاوەنەکەی کە گەلی کوردستانی قوربانیدەر و خۆبەختکەرە و رادەستی خەڵکی دڵسۆزی بکەنەوە.

*لەم بارەوە، لە زۆر رووی رێکخراوەیی و جەماوەریەوە، خەڵکی کوردستان بە خۆی دەتوانێت سوود لە شارەزایی و ئەزمونی جیهانی بکات کە چەندین وڵات لەماوەی چەند سالێکدا دەسەڵاتیان لەدەست خەڵکی ناشایستە دەرهێناو رادەستی گەلیان کردەوە. ئەمەش بە هیمەت و بەشداری زۆرینەی گەل و خەڵکی بەوەفا و سەر راست و دڵسۆزی گەل دەکرێت.
بۆیە سەرەتای بنیاتنانی ئۆپۆزسیۆنی راستەقینەی راستودروست و هەڵقوڵاوی نێو خەڵك و وەفادار بۆ خوێنی شەهیدان و قوربانیدەرانی گەلی کوردستان، لەرەتکردنەوەی سەرجەم حزبەکانی ئەمرۆ لە رۆژی هەڵبژاردنەوە دەست پێدەکات و بە رۆیشتن بۆ دەنگدان و رتکردنەوەی سەرجەم حزبەکان بە دەنگی سپی، سەرەتای رۆژێکی نوێ دەبێت بۆ بنیاتنانی ئۆپۆزسیۆنی راستەقینەی دوور لە ئامانجی تەسکی حزبی و شەخسی و، تەنها لە هەڵبژاردنەکانی داهاتوو بەرهەمی دەردەکەوێت.

شانەی گێڕەکی منداڵان.. رەزا شوان

شانۆ لقێکە لە ئەدەب، هونەرێکی درامی نواندنە، بە دایکی هونەرەکان ناودەبرێت. شانۆ پەنجەرەیەکە بۆ داهێنان.. سەکۆیەکە بۆ گوزارشتکردن لە خۆشییەکان و لە ناخۆشییەکانی مرۆق.. شانۆی منداڵانیش لقێکی زۆر گرنگە لە ئەدەبی منداڵان، مەبەستیشمان ئەو شانۆییەیە، کە لە خزمەتی منداڵان دایە و منداڵان خۆیان رۆڵی سەرەکی نواندنی تێدا دەبینن و نمایشی دەکەن.

(مارک تووەین) لە بارەی شانۆی منداڵانەوە دەڵێ:" بڕوام وایە کە شانۆی منداڵان، یەکێکە لە گەورەترین داهێنراوەکانی سەدەی بیستەم کە بلیمەتی ئادەمیزاد رێی پێبرد.. بەهێزترین مامۆستای رەوشتە.. داکۆکیکەرە لە رەوشتی باش.."
شانۆی منداڵان، پەیامێکە، خۆشی و شادییەکی زۆر و چێژی هونەری و جوانناسی بە منداڵان دەبەخشێت.. هۆکارێکی گرنگە بۆ گەشەکردن و فراوانکردن و زاخاودانی بیر هۆش و ئەندێشە و هەست و سۆز و توانای دەربین و گوزارشتکردنی منداڵان.. بۆ گەشەکردنی بەهرە و ئارەزووەکانی منداڵان.. بۆ دەوڵەمەندکردنی فەرهەنگی زمانیان.. هۆکارێکە بۆ رۆشنبیری کردنیان.. هۆکارێکی زۆر گرنگیشە لە هۆکارەکانی فێرکردن و پەروەردەی نوێی منداڵان.. لە گەشەکردنی دروستی کەسایەتیان.

شانۆی منداڵان هۆکارێکی کاریگەرە بۆ چارەسەرکردنی گەلێ گرێ و گرفت و فشارە دەروونییەکانی منداڵان، وەک (شەرم، گۆشەگیری، زمانگرتن، ترس، رارایی، پەشێوی دەشدابردن، دڵتەنگی، خەمۆکی، گرژ و مۆنی، ..) بنچینەی درامای منداڵانیش یارییە.. پەروەردەکاری بە ناوبانگ (جان جاک رۆسۆ) فێرکردنی منداڵان لە رێی یاری و نواندنەوە، بە باشترین شێوازی فێرکردن دەزانێت، ئەوەشی راگەیاند کە شانۆی منداڵان رێبازێکە بۆ فێرکردنی منداڵان.

دێینە سەر کرۆکی باسەکەمان گرنگییەکانی (شانۆی گێڕەکی منداڵان).. لە زۆربەی شارەکانی وڵاتانی جیهان دا، شانۆی گێڕەکی منداڵان

هەیە، کە منداڵان خەیاڵی ڕەنگی سەرەکی نواندنی تێدا دەبینن. کە لەسەر (لۆری بارهەڵگر)، یا یەکسەر بە شەلمان و تەختەدار دروستی دەکەن، بە دیکۆری جوانی سەرنج ڕاکێش دەیڕازێننەوە، ساڵی چەند جارێک لە سەنتەری شار و شارۆچکەکان دا، نمایشی شانۆی منداڵان دەکەن. لە پاڵ نمایشی شانۆش دا، منداڵان چەندین گۆرانی و هەڵپەڕکێ و دانس پێشکەش دەکەن. پێشتریش ریکلام و ئاگاداری بە شوێن و کاتی نمایشکردنی شانۆکە دەکەن. میدالیا و خەڵات بە منداڵە بەشداربووەکان و بە دەرهێنەرەکانیش دەبەخشن. بێجگە لەوەی کە لە زۆربەی شارەکان دا هۆڵی تایبەت بە شانۆی منداڵان هەن. هەروەها بەڕێوەبەرایەتی هونەری منداڵانیش هەیە، ساڵانەش لە شارەکان دا، فیستیڤاڵی پێشبڕکێی شانۆی منداڵان سازدەکەن. چەندین تیپی شانۆیی منداڵان بەشداری تێدا دەکەن.

منداڵان هیوای داهاتووی هەر گەلێکن. بە گەلانی پێشکەوتوو بایەخێکی زۆر بە فێرکردن و پەروەردەکردنی منداڵان دەدەن. بۆ نموونە لە (وڵاتی نەرویج)دا، لە حکوومەت دا، وەزارەتێک هەیە بە ناوی (وەزارەتی منداڵان)
وادیارە هونەرمەندی عێراقیش (حوسێن عەلی ساڵح) کە پسپۆرە لە شانۆی منداڵان و زیاتر لە بیست ساڵە لە بواری (ئەدەبی منداڵان) دا کار دەکات، سوودی لە ئەزموونی (شانۆی گەڕۆکی منداڵان) ی دەوڵەتان وەرگرتووە. دەستپێشخەری کرد و بۆ یەکەمین جار لە بەغدا، ئۆتۆمبیلێکی دوو تەنی (پیک ئاپ)ی کردە شانۆی گەڕۆکی منداڵان و بە دیکۆرێکی جوان رازاندییەوە. تا ئێستا لەسەر پشتی ئەم پیکاپەدا، چەند شانۆیەکی بۆ منداڵان ـ ئەکتەرەکانیش منداڵانن ـ لە باخچەکانی ساوایان و لە قوتابخانە بنەڕەتییەکانی بەغدا دا، بە سەرکەوتووییەوە نمایشی کردن. دەستخۆشییەکی زۆریان لێکردووە.

چ دەرهێنەرێکی دڵسۆز و خەمخۆری منداڵانی کوردستان لە بواری شانۆی منداڵان دا، شانازی دەستپێشخەری پێدەبڕێت و. بڕیاری دامەزراندنی (شانۆی گەڕۆکی منداڵانی کوردستان) دەدات. راستە پرۆژەیەکی گرنگی وا، پێویستی بە هاوکاری چەند لایەنێک و بە پشتگیری و دابینکردنی کەرەستە و پێداویستییە پێویستییەکانی شانۆی منداڵان هەیە. بەڵام هەموو پرۆژەیەک بە هەنگاوێکی سەرەتا دەست پێدەکات.

گەربێت (شانۆی گەڕۆکی منداڵانی کوردستان) دابمەزرێت، دەتوانێت خزمەتێکی زۆری بواری ئەدەب و هونەری منداڵانی کوردمان بکات. لە ڕووی پەروەردەیی و فێرکاری و دەروونی و کۆمەڵایەتی و جەستەییشەوە خۆشی و سوودێکی زۆر بە منداڵانی کوردمان دەبەخشێت. وەکو من

بزانم تا ئەمڕۆ لە کوردستان دا، شانۆی گەڕۆکی منداڵانمان نییە.
تابێت ئەو هونەرمەندە دڵسۆزانەمان لەیادبکەین، چ ئەوانەی کۆچی دواییان کردووە، یا ئەوانەی تا ئەمڕۆش لە ژیان دا — تەمەن درێژیان بۆ دەخوازم — کە زۆر دڵسۆزانە و خۆبەخشانە لە بواری شانۆی منداڵانی کوردستان دا خزمەتێکی جوانیان کرد و دەیکەن، جێ پەنجەیان دیارە و، کۆمەڵێک شانۆی جوانیان پێشکەش بە منداڵانی کوردمان کرد.. بەڵام بە شێوەیەکی گشتی، لە چاو گرنگی شانۆ بۆ منداڵان، تا ئەمڕۆش شانۆی منداڵان لە کوردستان دا، لە ئاستی خواست و پێویستی منداڵانی گەلەکەمان دا نییە.. ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ چەند هۆیەک، یەکێک لەو هۆیانە، پشتگیرنەکردنی شانۆی منداڵان لە لایەن وەزارەتی رۆشنبیری و بەڕێوەبەرایەتییە گشتییەکانی پەروەردەی شارەکانی کوردستان، نەبوونی هۆڵی تایبەت بە شانۆی منداڵان.. ئەگەرچی لە شارەکانی باشووری کوردستان (بەڕێوەبەرایەتی هونەری منداڵان) و (بەڕێوەبەرایەتی چالاکی قوتابخانەکان) هەن.. بەڵام لە راستی دا لە رووی ماددی و پێویستی و مەعنەوی و هاندانەوە، لە لایەن وەزارەتەکانی رۆشنبیری و پەروەردەوە، پشتگوێ خراون وەکو پێویست ئاوڕیان لێنەداونەتەوە. تا ئەمڕۆش نە لە باخچەکانی ساوایان و نە لە قوتابخانە بنەڕەتییەکان دا وانەیەک نییە بە ناوی (وانەی شانۆ) وە، دەرچووانی پەیمانگای هونەرە جوانەکانیش کە لە باخچەکانی ساوایان و لە قوتابخانەکانە بنەڕەتییەکان دا بە مامۆستای هونەر دایاندەمەزرێنن، نە وانەی تایبەتی شانۆ هەیە و نە هیچ پێویستی و پێداویستێکیشیان لە بەردەست دایە، تا سوود لە پسپۆری و لە تواناکانیان وەربگرن و بیانخەنە خزمەتی شانۆی منداڵانی کوردستانەوە.

بۆیە دامەزراندنی شانۆی گەڕۆکی منداڵانی کوردستان، زۆر گرنگ و پێویستە، گەر دابمەزرێت، تا رادەیەک دەتوانێت ئەم کەلێنە پڕبکاتەوە.. بۆ کڕینی چەند لۆرییەکی بار□□□گر بۆ ئەم مەبەستە، پارەیەکی زۆر لەسەر حکوومەت ناکەوێت، بەڵام سوودێکی زۆری دەبێت.. لە ئەمڕۆدا لە سایەی قەیرانی ئابووری و بێ مووچەیی دا، بەشێکی زۆری منداڵانی کوردستان، تووشی گرفتی جەستەیی و دەروونی و بەدخۆراکی و بێ بەرگی و بێنازی بوونە.. بەشێکیش لە منداڵان لەبەر هەژاری و نەبوونی وازیان لە خوێندن هێناوە، بۆ دابینکردنی بژێوی ژیانیان، کاری قورس و نەشیاو دەکەن.. ئ□ب□□ی ئەم منداڵانەش لە ئەستۆی حکوومەتی باشووری کوردستان دایە.

شانۆی منداڵان، تا رادەیەک دەتوانێت لە ئازارە دەروونییەکانی

منداڵان کوردستان کەمتر بکاتەوە و هیوا و خۆڕاگریان پێببەخشێت..
شانۆی گەڕۆکی منداڵان دەتوانێت بە پێی قۆناغەکانی تەمەنی منداڵان لە ژمارەیەکی زۆری باخچەکانی ساوایان و لە قوتابخانە بنەڕەتییەکان و لە کەمپەکانی ئاوارەکان و لە نەخۆشخانەکانی منداڵان و لە گەڕەکەکان و لە باخچە گشتییەکان و لە سەنتەری شار و شارۆچکەکان و لە دێیەکانیش دا، شانۆی پەروەردەیی ئاراستەکراوی ئامانجدار، نمایش بکات و هیوا و گەشبینی بخاتە دڵی منداڵە بەنازەکانی کوردستانەوە.
پێشنیاری دامەزراندنی (شانۆی گەڕۆکی منداڵانی کوردستان) ئاراستەی سەندیکای هونەرمەندانی کوردستان و وەزارەتی رۆشنبیری و وەزارەتی پەروەردەی کوردستان و بەڕێوەبەرێتی چالاکی قوتابخانەکانی شارەکانی کوردستان دەکەم، کە ئاوڕ لەم پێشنیارە بدەنەوە و مژدەی دامەزراندنی (شانۆی گەڕۆکی منداڵانی کوردستان) رابگەیەنن.

رەزا شوان
نەرویج: ١٧ی/ فەبروار/ ٢٠١٨